

MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

FOLKEBIBLIOTEKER I TAL 2015

BASERET PÅ SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS BIBLIOTEKSBAROMETER
OG DANMARKS STATISTIK

INDHOLD

Forord

01	Om Folkebiblioteker i tal 2015	4
02	Hvad fortæller tallene?	6
03	Besøg og brugere	8
04	Mødested for aktiviteter og læring	12
05	Bestand og udlån	24
06	De fysiske rammer	36
07	Ressourcer	40
	Noter	46

FORORD

Folkebibliotekerne er endnu engang til stor debat i medierne. I strømmen af udsagn og holdninger er det ekstra interessant at dykke ned i de nyeste tal om bibliotekerne for at danne sig sit eget indtryk af tingenes tilstand.

Efter min mening er det vigtigt, at folkebibliotekerne bliver ved at have et stærkt fokus på at formidle litteratur for både børn og voksne og at stimulere til læsning, og her er tallene for 2015 opmuntrende.

Folkebibliotekerne har tilbud til alle aldersgrupper og til såvel garvede som nye læsere, og kigger man tallene efter i sømmene, er der i forhold til sidste år både sket en stigning i antallet af besøg på de fysiske biblioteker og i antallet af besøgende på bibliotekernes digitale medier, herunder eReolen.

I 2015 var der desuden et voksende udlån af bøger, når man ser på det samlede udlån af fysiske og digitale bøger. På trods af en travl hverdag bruger danskerne oftere bibliotekernes læsetilbud. De har blot fået mere differentierede medievaner og låner i stigende grad e-bøger og netlydbøger fremfor fysiske bøger. Tallene fra 2015 viser, at der er stor efterspørgsel på både e-bøger og netlydbøger, når udbuddet er godt. Den fysiske bog er dog stadig lånernes suverænt foretrukne medie.

Besøgstallet taler sit tydelige sprog om bibliotekernes appel til brugerne. Flere finder vej til deres lokale biblioteker, og det afspejler, at bibliotekerne også som fysisk sted har stor betydning. Det gælder både i bysamfund og i mindre samfund med kun få kulturelle tilbud og steder at mødes.

På bibliotekerne har læseklubberne, avislæserne og de studerende et fristed i det offentlige rum, hvor de kan mødes, blive inspireret og selv være med til at sætte aktiviteter i gang. Det er med til at skabe og vedligeholde den sammenhængskraft, som det er altafgørende for vores samfund at bevare.

Folkebibliotekernes mange arrangementer trækker også folk af huse. Arrangementerne spænder meget vidt, og det glæder mig især, at bibliotekerne i langt de fleste kommuner tilbyder en lang række af større eller mindre litteraturarrangementer, som kan være med til at åbne døren ind til bøgernes verden og stimulere interessen for litteraturen og lysten til at læse.

Bertel Haarder, kulturminister

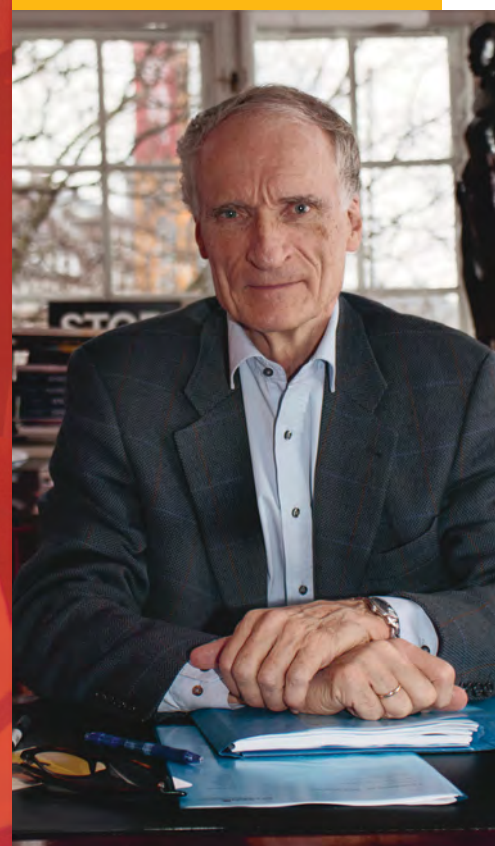

Foto: Mette Udelsen

01

OM FOLKEBIBLIOTEKER I TAL 2015

■ Folkebiblioteker i tal 2015 viser udvikling og status på en række af folkebibliotekernes centrale områder. De anvendte tal kommer primært fra bibliotekernes indberetning for 2015 til Danmarks Statistik og bibliotekernes svar for 2015 på Slots- og Kulturstyrelsens årlige spørgeskemaundersøgelse, Biblioteksbarometeret.

På en række områder er det muligt at følge udviklingen siden 2010. Det gælder især for tallene fra Danmarks Statistik, der generelt måler på de samme parametre fra år til år, selv om der i takt med bibliotekernes udvikling er sket ændringer. Biblioteksbarometeret giver i højere grad et øjebliksbillede, der kan være forskelligt fra år til år, så tallene ikke altid kan sammenlignes over tid.

Flere oplysninger om de berørte emner og andre områder inden for bibliotekssektoren kan ses på Danmarks Statistik og Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside:

www.statistikbanken.dk/18 og
kortlink.dk/n4gp.

Der er i publikationen medtaget eksempler på udviklingsinitiativer, som Slots- og Kulturstyrelsen har været eller er involveret i, samt projekter, der har fået tilskud fra Slots- og Kulturstyrelsens Udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre. Puljens formål er at drive udviklingen frem, og projekterne har afsmittende effekt også på de folkebiblioteker, der ikke er projektdeltagere.

Jeg elsker biblioteket! Det er et sted at gå hen, når jeg ikke har andet at lave. Det er et af de få samlingspunkter, der er tilbage i det danske samfund, for alle typer mennesker.

Mand, 52 år.

Biblioteket er et godt opholdsrum, hvor der er ro. Men det kan på samme tid også bruges til mange ting – her er mange begivenheder, og man lærer altid noget nyt!

Studerende, 37 år.

Bibliotek / fotograf: 1. Randers. Pernille Bering; 2. Skanderborg. Jarl Østergaard; 3. Allinge. Marie Wildt; 4. Gladsaxe. Bruno Hansen; 5. Aarhus. DOKK1; 6. Aarhus. DOKK1; 7. Aarhus. DOKK1; 8. Allerød. David Borland; 9. Gladsaxe. Bruno Hansen.

02

HVAD FORTÆLLER TALLENE?

■ Tal for 2015 viser, at bibliotekerne stadig er landets mest besøgte kulturinstitution. I forhold til 2014 er der en stigning i udlån af bøger, når man tæller e-bøger, lydbøger og netlydbøger med. Desuden er der flere besøgende på bibliotekerne, og et større antal gør brug af de digitale tilbud – herunder eReolens hjemmeside. Der er generelt flere aktive lånere, og bibliotekerne afholder fortsat et stigende antal arrangementer, hvoraf mange har fokus på litteratur og læsning. Læs mere på næste side.

■ STIGNING I UDLÅN PÅ BOGOMRÅDET

Det samlede udlån på bogområdet, som omfatter fysiske bøger, lydbøger, e-bøger og netlydbøger, steg i 2015 med knap 185.000 til 30,4 mio. Udlån af fysiske bøger faldt ganske vist med knap 775.000, men i runde tal steg udlån af netlydbøger og e-bøger til gengæld med henholdsvis 665.000 og 444.000 downloads. Siden 2011 har der været et fald i udlån af fysiske bøger på tæt på 12 %, mens udlån af e-bøger er mere end 6½ gange højere i 2015.

■ FREMGANG I BÅDE FYSISKE OG DIGITALE BESØG – HERUNDER BESØG PÅ EREOLENS HJEMMESIDE

Besøgstallet i de fysiske biblioteker steg i 2015 med 1,7 mio. til tæt på 37,7 mio. Også på bibliotekernes digitale medier var der flere besøg. Bibliotekernes udlånsportal for e-bøger – eReolen - havde f.eks. omkring 4,8 mio. besøg i 2015, mens det året før var ca. 2. mio.

■ FLERE AKTIVE LÅNERE

I 2015 var der næsten 1,9 mio. lånere, som lånte mindst én fysisk bog på biblioteket. Det er i alt 85.000 flere end i 2014 og en stigning fra 2010 på godt 9 %. Bemærk at digitale lån ikke indgår i definitionen af en aktiv låner.

■ ENDNU EN GANG VÆKST I ÅBNE BIBLIOTEKER

Ved udgangen af oktober 2015 var der i alt 291 åbne biblioteker, dvs. biblioteker med adgang for borgerne uden tilstedeværelse af personale(hjælp). Det er 31 flere end året før og mere end 4 gange så mange åbne biblioteker som i 2010.

■ FORTSAT STIGNING I ARRANGEMENTER

Bibliotekerne afholdt i 2015 flere arrangementer end nogensinde før: ca. 20.360 mod 18.630 året før. Mange af arrangementerne havde fokus på litteratur og læsning, og tre ud af fire biblioteker tilbød forfatterarrangementer for børn og voksne og litteraturformidling i mange nye former. Siden den første registrering i 2011 er der en stigning i arrangementer på 43 %.

■ STIGNING I ANTAL ÅBNINGSTIMER – FALD I TIMER MED BETJENING

Der var i 2015 adgang til alle landets biblioteker i 33.350 timer om ugen. Det er en stigning på lidt mere end 1.000 timer om ugen i forhold til 2014. Samtidig var der imidlertid et fald på knap 1.160 timer med betjening. Siden 2010 har der været et fald i timer med betjening på godt 14 %, mens den samlede åbningstid i 2015 var mere end dobbelt så lang som i 2010.

■ NEDGANG I ANTAL FILIALER, BOGBUSSER OG SERVICEPUNKTER

Antallet af betjeningssteder er faldet fra 590 i 2014 til 533 i 2015. Filialtallet blev i 2015 skåret ned til 319 efter at have ligget stabilt på 352-354 de fem foregående år. Samtidig blev der også færre bogbusser, så der i 2015 kun var 21 tilbage mod 32-33 i årene 2010-14. Endelig gik antallet af servicepunkter, hvor man kan aflevere sine bibliotekslån og hente bestilte materialer, ned fra 106 i 2014 til 96 i 2015.

■ MATERIALESAMLINGEN BLIVER MERE DIGITAL

De fysiske materialer på bibliotekerne er siden 2014 faldet med 1 mio. til 18,7 mio. enheder. Siden 2010 er der tale om et fald på ca. 19 %.

Bibliotekernes udbud af elektroniske materialer er til gengæld steget eksplosivt. I 2015 stillede bibliotekerne således 5,5 mio. elektroniske titler til rådighed svarende til en stigning på godt 40 % i forhold til 2014. Siden 2010 er der tale om mere end en tredobling.

■ FALD I MUSIKUDLÅN

Udlån af musik-cd'er gik i 2015 ned med ca. 330.000 til godt 1,84 mio. Siden 2010 har der været et fald i udlån af musik-cd'er på godt 63 % i takt med befolkningens ændrede medievaner.

■ HJÆLP TIL IT I ALLE BIBLIOTEKER

85 biblioteker havde åbne it-cafeer, og over halvdelen af bibliotekskommunerne tilbød uformel undervisning i offentlig digital selvbetjening, digitalt udstyr og generel it-anvendelse.

■ FOKUS PÅ SAMARBEJDE MED SKOLERNE

Bibliotekerne forsøgte at tilpasse samarbejdet med skolerne oven på folkeskolereformens krav om samarbejde med omverdenen (såkaldt åben skole). Knap 70 bibliotekskommuner havde fælles projekter med skolerne og tilbød skolerne kurser i litteratur og læsning. Op mod halvdelen af bibliotekskommunerne tilbød kurser i kildekritik og digital dannelse.

■ STIGNING I EGENINDTÆGTER

– MEN FALD I SAMLEDE INDTÆGTER

Bibliotekernes udgiftsniveau afspejler de samlede indtægter. De var i 2015 2,8 mia. kr. svarende til et fald på 0,7 % i forhold til 2014. Den anden indtægtskilde, egenindtægter, er steget en anelse og udgjorde i 2015 250 mio. kr., svarende til godt 9 % af indtægtsgrundlaget. I egenindtægten indgik gebyrindtægter, der imidlertid var faldet i 66 % af bibliotekskommunerne.

03

BESØG OG BRUGERE

■ I 2015 var både bibliotekernes fysiske og digitale besøgstal og antallet af aktive lånere stigende.

BESØG: NØGLETAL FOR 2015

■ Fysiske besøg	37,7 mio.
■ Aktive lånere	1,9 mio.
■ Søgninger på bibliotekernes hjemmesider	26,2 mio.
■ Onlinebesøg på netbibliotekerne	12,5 mio.

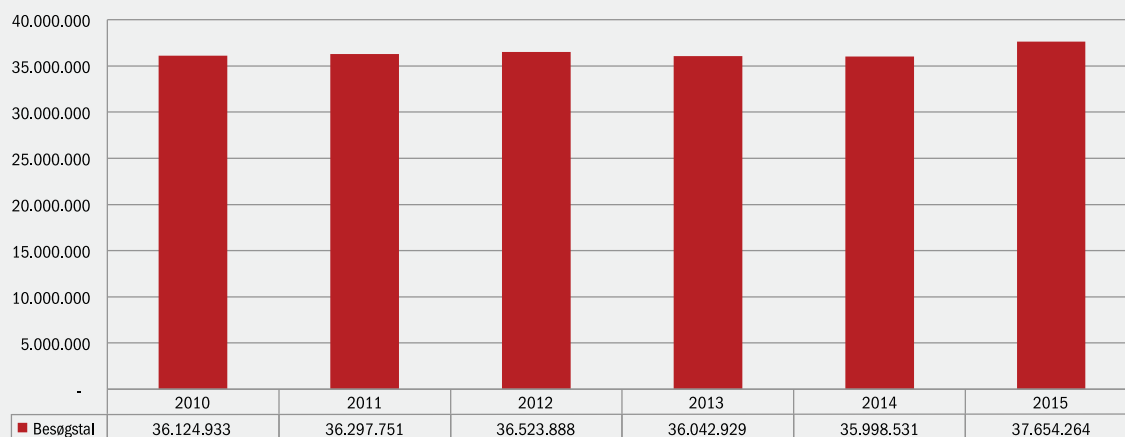
Folkebibliotekernes besøgstal har i en årrække ligget meget stabilt omkring 36 mio. pr. år. Tallet har kun varieret ganske lidt – ca. 1 % – fra år til år. Det er derfor lidt overraskende, at besøgstallet i 2015 er steget næsten 5 % i forhold til de foregående år, se figur 1.

Stadig flere biblioteker deler lokaler med andre institutioner, f.eks. borgerservice. Ikke alle steder er det muligt at adskille registreringen af de besøgende, der ikke kommer for at besøge bibliotekerne. Besøgende med andre ærinder end biblioteksbesøg

kan derfor være talt med i bibliotekernes besøgstal. Omvendt kan et stærkt stigende besøgstal på f.eks. det nye hovedbibliotek i Aarhus, DOKK1, godt påvirke tallet i opadgående retning.

Af øvrige årsager kan der gisnes om, at flere åbningstimer affødt af et stadig stigende antal åbne biblioteker også påvirker besøgstallet i positiv retning. Det samme gør formentlig det øgede antal arrangementer og klubber samt bibliotekernes stigende funktion som lokalt arbejds- og mødested for studerende.

Fig. 1: Fysiske besøg på folkebibliotekerne

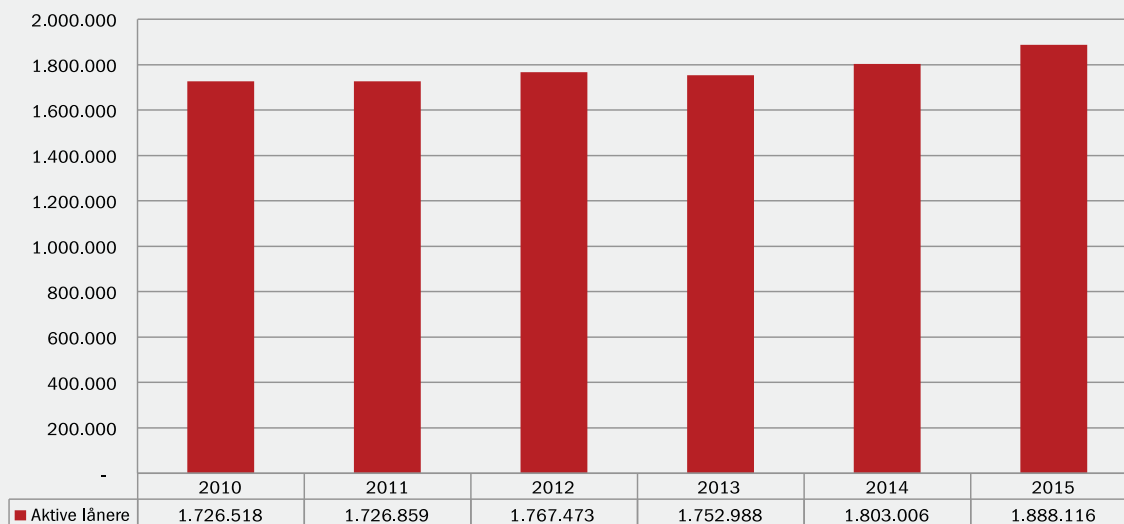
Randers Bibliotek. Foto: Pernille Bering

AKTIVE LÅNERE

Antallet af aktive lånere på folkebibliotekerne viser også en stigende tendens. En aktiv låner defineres ved at låne mindst ét fysisk materiale fra biblioteket om året. Digitale udlån indgår (endnu)

ikke i definitionen. I en årrække har tallet svinget omkring 1,75 mio., men steg i 2014 til 1,80 mio. og er i 2015 yderligere steget med ca. 5 % til 1,89 mio. aktive lånere.

Fig. 2: Antallet af aktive lånere på folkebibliotekerne

BESØG PÅ NETBIBLIOTEKERNE OG eREOLEN

Et netbibliotek er en elektronisk ressource, f.eks. en hjemmeside eller en portal, som bibliotekets brugere kan få adgang til.

Bibliotekerne anvender både deres hjemmesider

og netbiblioteker som kanaler for formidling og kilder til inspiration.

Bibliotekerne er fælles om at udbyde en række netbiblioteker:

1. Biblioteksvagten (virtuel spørgetjeneste) 2. eKurser.nu (e-læringsportal) 3. eReolen (portal for e-bøger) 4. Netlydbog (portal for lyd-bøger. Indgik fra januar 2015 i eReolen)	5. Filmstriben (bibliotekernes online filmtjeneste) 6. Litteratursiden (bibliotekernes formidlingsportal for skøn- og faglitteratur) 7. Palles gavebod.dk (bibliotekernes hjemmeside for børn på 8-12 år. Er fra foråret 2015 erstattet af Biblo.dk)

For enkelte af netbibliotekerne er der sket en markant stigning i antallet af besøg i 2015 i forhold til de foregående år. Det gælder først og fremmest Filmstriben, hvor antallet er vokset med mere end en tredjedel, se figur 3.

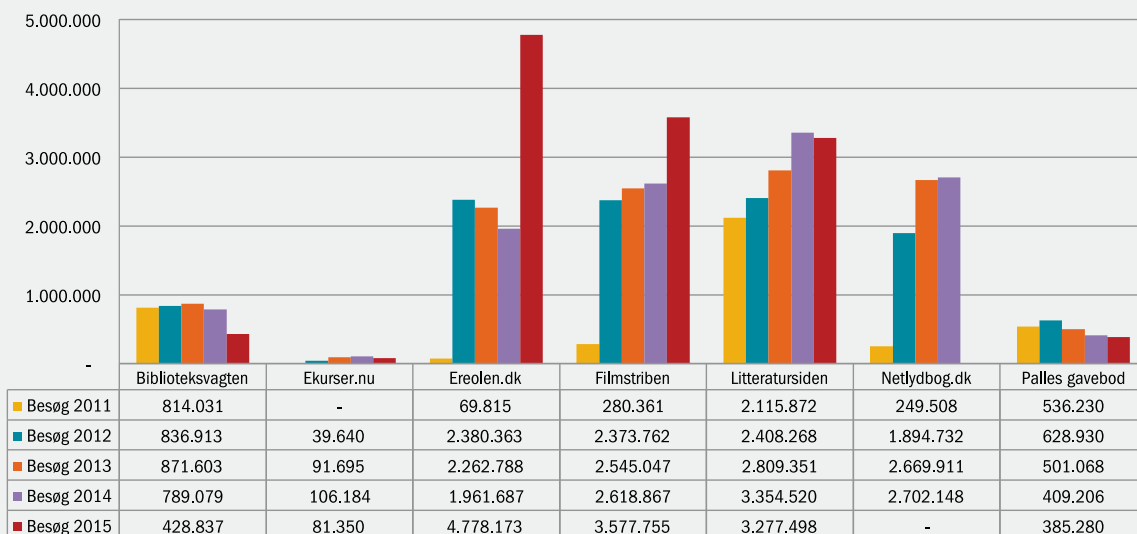
Også hos eReolen ses en markant stigning i besøgstallet. Denne stigning skal ses i sammenhæng med, at Netlydbogen fra januar 2015 er nedlagt og indgår i eReolen. Sammenlignes besøgstallet på eReolen i 2015 med det samlede besøgstal i 2014 på eReolen og Netlydbogen, er der således kun tale om en stigning i besøgstallet på ca. 2,5%. Det er her vigtigt ikke at forveksle besøgstal med antal udlånte e-bøger på eReolen. Som det fremgår af

kapitel 5, er udlånstallet for e-bøger og netlydbøger steget markant.

Stigningen i besøgstallet på eReolen kommer efter et faldende besøgstal de foregående år. En medvirkende årsag til det voksende besøgstal kan være, at nogle af de store forlag, der i slutningen af 2012 havde trukket sig fra samarbejdet i eReolen, atter indgik i eReolen primo 2015, hvorved det samlede antal digitale titler i 2015 steg til gennemsnitlig 15.700 ¹.

Antallet af besøg på Litteratursiden har de senere år været markant stigende, men denne stigning er i 2015 ophørt og erstattet af et lille fald i forhold til 2014. Adgang via Litteratursidens app til mo-

Figur 3: Besøg på netbibliotekerne

bile enheder tæller dog ikke med, og det gør heller ikke besøg på Litteratursidens Facebook- og Instagramprofiler.

Pallesgavebod, der henvender sig til børn i alderen 8-12 år, har de senere år haft et faldende besøgstal, og der ses også et lille fald i besøgstallet for 2015. Pallesgavebod er i foråret 2016 erstattet af et nyt site, Biblo.dk.

Henvendelserne til Biblioteksvagten har vist en svagt stigende tendens fra 2011 - 2013, men tendensen vendte i 2014 til et fald på 9 %. Dette fald

er i 2015 fortsat – endda markant – idet antallet af besøg faldt med 46 % i forhold til 2014. Forklaringen kan sandsynligvis findes i, at Biblioteksvagten i løbet af 2015 blev lagt ind som et modul på en række af bibliotekernes lokale hjemmesider. Hvis man i stedet ser på spørgsmål til tjenesten, får man et andet billede. Antallet af spørgsmål til Biblioteksvagten steg nemlig fra 16.966 i 2014 til 18.771 i 2015.

For eKurser gør det sig tilsvarende gældende, at adgangen er integreret i bibliotekernes lokale hjemmesider.

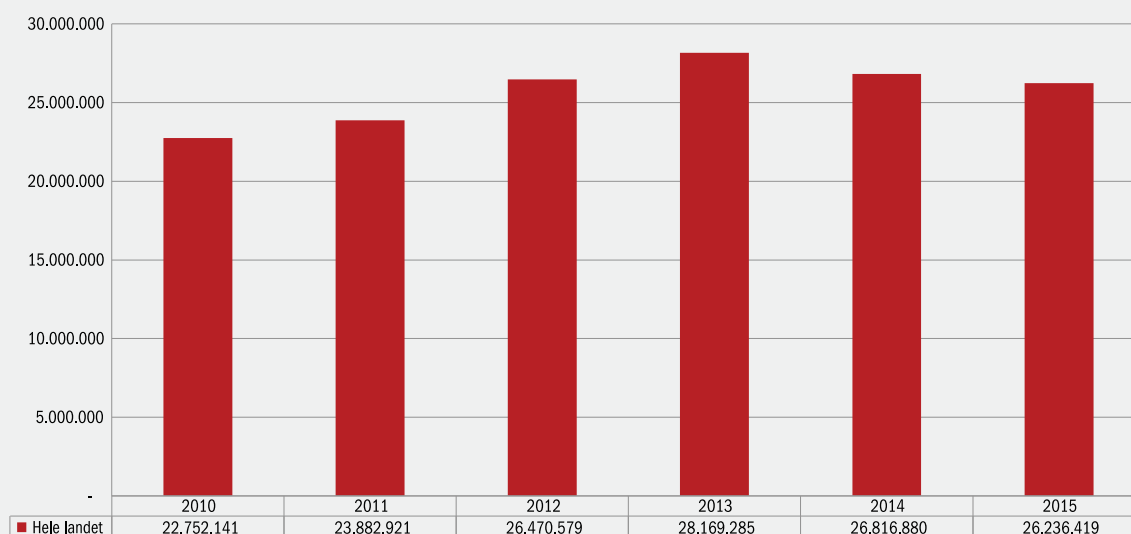
BESØG PÅ BIBLIOTEKERNES HJEMMESIDER

Besøg på bibliotekernes hjemmesider er faldet siden 2013 og var i 2015 på 26,2 mio., svarende til et fald på knap 7 % siden 2013.

Faldet de seneste to år kan skyldes, at besøg på bibliotekernes hjemmesider via apps på mobile en-

heder ikke bliver registreret i den nuværende teknologiske løsning, samt at brugerne i stigende omfang benytter sig af netbibliotekernes tilstedeværelse på Facebook og i nogen udstrækning Instagram.

Figur 4: Besøg på folkebibliotekernes hjemmesider

04

MØDESTED FOR AKTIVITETER OG LÆRING

■ Arrangementerne på bibliotekerne er stigende i antal og dækker over indhold af vidt forskellig karakter. Mange har fokus på litteratur og læsning. Tre ud af fire biblioteker tilbyder f.eks. forfatterarrangementer for børn og voksne, og lige så mange afholder andre former for litteraturarrangementer som booktalks, litterære saloner mv.

NØGLETAL FOR 2015

■ Antal arrangementer i alt	20.363
■ Udvalgte arrangementstyper for voksne:	
■ Foredrag	1.176
■ Forfattermøder	712
■ Musikarrangementer	733
■ Litteraturformidling	1.123

BIBLIOTEKERNES AKTIVITETER

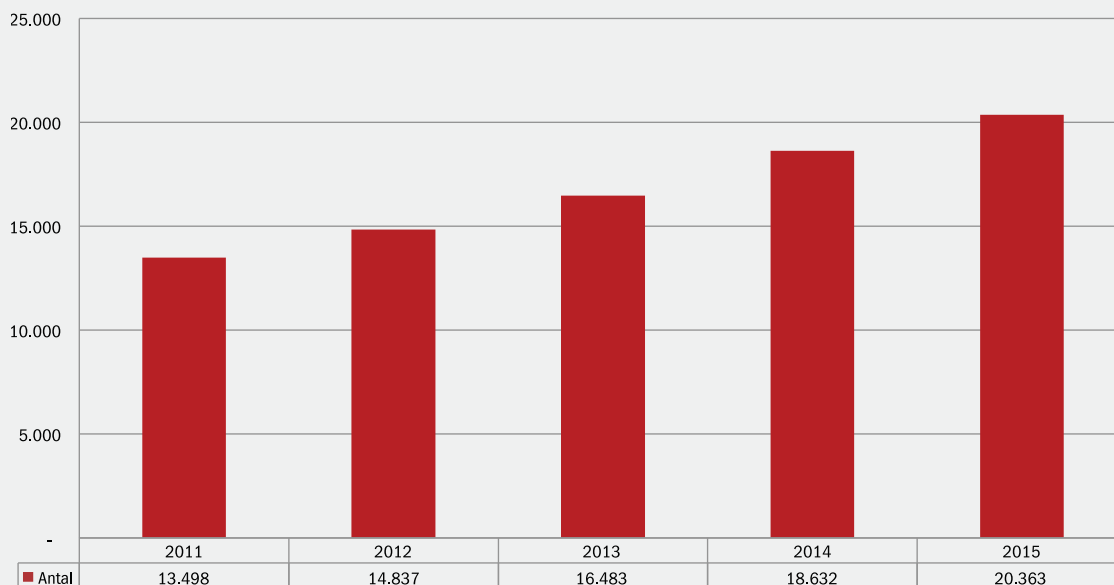
Biblioteksbarometeret viser, at aktivitetsniveauet på bibliotekerne er højt, alsidigt og stigende. Biblioteket er i dag kendetegnet ved at være et uformelt, åbent, lærings-, inspirations- og mødested, der er tilpasset forskellige brugere og lokale forhold. Aktiviteterne skabes og faciliteres både af bibliotekerne og af brugerne selv samt gennem forskellige former for samarbejder og partnerskaber.

Bibliotekernes arrangementer er steget stabilt over de seneste fem år. Ifølge Danmarks Statistik er antallet af arrangementer på landets folkebiblioteker 43 % højere i 2015 end i 2011, således at der var 20.363 arrangementer fordelt på landets biblioteker i 2015. Stigningen i antallet af arrangementer på folkebibliotekerne fra 2014 til 2015 var på i alt 9 %.

Væksten i antallet af arrangementer på folkebibliotekerne understreger, at biblioteket, ud over at være et sted for udlån af bøger, i stigende grad også er et sted, hvor borgere har mulighed for at mødes og deltage i forskellige aktiviteter og arrangementer. Folkebibliotekerne har tillige fokus på at arrangere og facilitere aktiviteter uden for de fysiske biblioteksrum, blandt andet i samarbejde med brugere, foreninger, erhvervsliv og andre kultur- og læringsinstitutioner.

Folkebibliotekernes aktiviteter spænder vidt – fra læseklubber, lektiecaféer, debatarrangementer, foredrag og it-vejledning til musik-lytteklubber, markerspaces², strikkeklubber, kreative værksteder, slægtsforskning og arrangementer, der tager afsæt i enkeltstående, aktuelle begivenheder.

Figur 5: Bibliotekernes samlede arrangementer

ARRANGEMENTER, INSPIRATION OG MØDERUM

Biblioteket er et offentligt rum og er dermed åbent for alle. Her er muligheder for, at borgerne kan mødes – enten uforpligtende og tilfældigt eller mere organiseret – omkring temaer, foredrag og debatter.

I Biblioteksbarometeret har bibliotekerne registreret de fleste arrangementer som “Andre arrangementer”, der ligger højt både for voksne og for børn, se figur 6 og 7. Disse arrangementer dækker over en rig variation af lokale aktiviteter.

For de voksnes vedkommende rækker de f.eks. lige fra foredrag, valgmøder, studiekredse, samtalsaloner, skriveklubber og foreningsdage til folkekøkkener, sprogcaféer og mandeklubber.

For børns vedkommende omfatter andre arrangementer registreret i Biblioteksbarometeret bl.a. højtidsrelaterede arrangementer i forbindelse med f.eks. jul og halloween, samt spille-arrangementer, ‘eventyrligheder’ og kreative workshops omkring f.eks. rollespil og fantasy.

Ud over de viste arrangementer for voksne blev der i 2015 afholdt i alt 289 debatarrangementer og

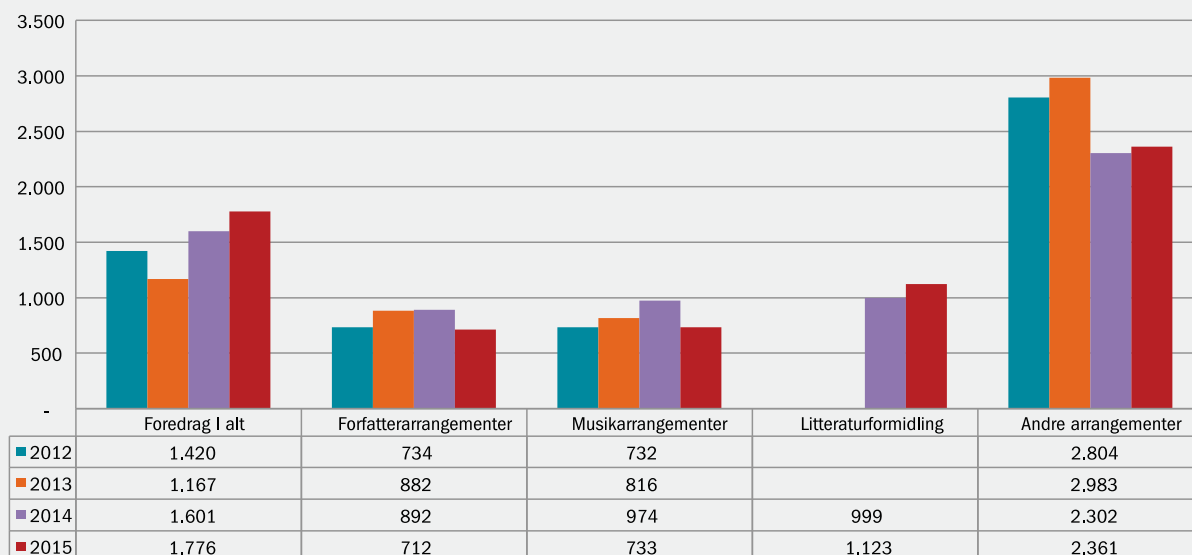
318 lokalhistoriske arrangementer på bibliotekerne. Herudover afholdt bibliotekerne 22 debatarrangementer og 33 lokalhistoriske arrangementer uden for bibliotekernes fysiske rum. Der er tale om en stigning på 16 % i det samlede antal af debatarrangementer fra 2014 til 2015. Hvad angår lokalhistoriske arrangementer er der afholdt 49 % flere arrangementer i 2015 end i 2014.

Biblioteksbarometeret viser desuden en vækst i antallet af foredrag, hvor der i 2015 blev afholdt 1.776 foredrag (heraf 118 uden for bibliotekerne), hvilket er en stigning på 11 % siden 2014 og 25 % siden 2012.

Bibliotekerne organiserer også udflugter til kulturelle arrangementer uden for bibliotekerne, der i 2015 bl.a. gik til litterære arrangementer som BogForum i København, Krimimessen i Horsens og Ordkraftarrangementet i Aalborg.

I alt 46 % af landets biblioteker arrangerede oplevelsesorienterede og inspirerende arrangementer uden for bibliotekets mure, hvilket er 4 % flere end 2014.

Figur 6: Arrangementer for voksne

KURSER OG LÆRING

Gennem uformelle, interaktive og sociale læringsformer kan bibliotekerne understøtte borgernes livslange læring.

It-læring

It-læring er stærkt forankret i biblioteksvæsenet, hvor folkebibliotekerne igennem de seneste år har afholdt et omfattende antal kurser i anvendelse af offentlig digital selvbetjening, samt om generel it-anvendelse og brug af sociale medier.

I 2015 blev der afholdt 1.007 kurser i offentlig selvbetjening, f.eks. borger.dk, NemID og SKAT. Herudover var der i 2015 i alt 85 kommuner, der tilbød åbne it-caféer, hvor borgere kan møde op uden tilmelding på forhånd og modtage kyndig it-vejledning.

I 2015 var også bibliotekernes læringstilbud om brug af sociale medier som FaceBook, Twitter, Instagram og LinkedIn efterspurgt. Der blev i 2015 afholdt 390 kurser i sociale medier med i alt 2.520 deltagere – hvilket således er en fordobling af antal kurser i forhold til året før, hvor der blev afholdt i alt 195 kurser med 1.434 deltagere.

Folkebibliotekerne havde også andre populære it-læringsaktiviteter, herunder 774 kurser i brug af digitalt udstyr, med i alt 4.073 deltagere.

Folkebibliotekerne tilbød desuden en mangfoldighed af andre it-læringsorienterede aktiviteter, bl.a. informationssøgning, programmering, digital dannelse og bibliotekernes digitale ressourcer som eReolen, Filmstriben og bibliotekernes søgebaser.

Andre læringsaktiviteter

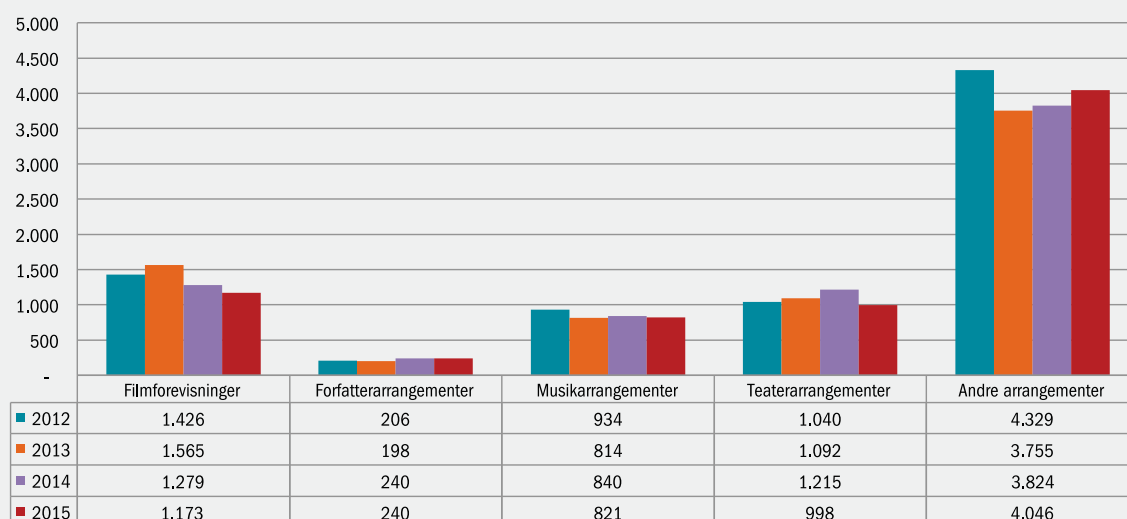
Bibliotekerne har en rolle som samfundets tredje sted mellem job og hjem, der indbyder til uformelle lærings- og undervisningstilbud. I alt lagde 39 af landets bibliotekskommuner f.eks. hus til 71 lektiecaféer, som i 25 kommuner var etableret på borgernes initiativ.

Folkebibliotekernes formidling af litteratur

En af folkebibliotekernes kerneydelser er stadig at formidle litteratur, hvilket i stigende grad sker ved forskellige litteraturarrangementer og inddragende aktiviteter, hvor der især er vægt på kulturel aktivitet, læring og læsning.

Bibliotekerne inddrager både nye og mere klassiske formidlingsgreb. De er ikke blot rettet mod mange forskellige målgrupper, men også tilpasset de forskellige situationer, kontekster og behov, som brugerne har.

Figur 7: Arrangementer for børn

Den digitale udvikling åbner for nye muligheder at formidle litteratur på, også til nye målgrupper, der ikke nødvendigvis kommer på de fysiske biblioteker, ligesom nye digitale litteraturformer præsenteres på bibliotekerne.

Litteraturformidlingen sker i og uden for biblioteksrummene, gennem f.eks. den personlige formidling, gennem forskellige former for udstillinger og eksponeringer og i samspil med formidling og udlån via digitale platforme (bl.a. eReolen og Litteratursiden) samt gennem sociale medier.

Aktiviteter, der blander læsning og det sociale møde, er populære. Bibliotekernes læseklubber og brugerdrevne læsekredse indgår sammen med forfatterarrangementer og forskellige andre former for litteraturformidling således i folkebibliotekernes samlede indsats for at understøtte det enkelte individs erkendelse, erfaring og engagement og understøtter samtidig samfundsmæssige aspekter.

Biblioteksbarometer viser, at 42 % af landets bibliotekskommuner lagde hus til i alt 543 læseklubber initieret af bibliotekerne. Samtidig lagde 63 % af landets bibliotekskommuner hus til i alt 789 læseklubber, som brugerne havde taget initiativet til.

Forfatterforedrag indgår som et væsentligt element i folkebibliotekernes litteraturformidling. I alt afholdt 78 % af bibliotekskommunerne tilsammen 712 forfatterarrangementer for voksne i hu-

set. Desuden afholdt 18 % af bibliotekskommunerne i alt 153 forfatterarrangementer for voksne uden for huset.

For børnenes vedkommende blev der i 55 % af landets bibliotekskommuner afholdt tilsammen 240 børnebogsforfatterarrangementer i huset. I 9 % af landets bibliotekskommuner blev der afholdt i alt 25 børnebogsforfatterarrangementer uden for bibliotekets fysiske rammer.

Udover forfatterforedrag afholder bibliotekerne også andre former for litteraturarrangementer faciliteret af enten personalet eller brugerne selv. Disse litteraturformidlingsarrangementer med forskellige målgrupper har forskelligt indhold og forskellige former, tilgange og metoder – lige fra booktalks, inspirationsarrangementer, oplæsninger, foredrag om bogsæsonens udgivelser til præsentationer af digital litteratur, koncerter med litteratur-talks, litterære saloner, bogbrunch og meget andet. Disse arrangementer afholdes enten inden for bibliotekernes egne fysiske rammer eller ude af huset.

I 2015 har 74 af landets bibliotekskommuner således afholdt 925 litteraturformidlingsarrangementer i huset ved personalet, f.eks. booktalks. Uden for bibliotekernes fysiske rammer blev der afholdt i alt 116 litteraturformidlingsarrangementer i 22 af bibliotekskommunerne. I alt 79 litteraturformidlingsarrangementer, f.eks. booktalks, stod brugerne selv for.

KREATIVE OG SKABENDE KULTUR- OG LÆRINGSAKTIVITETER

På bibliotekerne er der øget fokus på at facilitere og understøtte aktiviteter, hvor brugerne udfolder sig kreativt og skabende. Der er tale om en omstillingsproces for både bibliotekerne og brugerne, hvor nye former for facilitering, samarbejder og fagligheder udvikles.

Bibliotekerne giver adgang til en række værktøjer og værksteder enten på biblioteket eller via samarbejder med andre, hvor borgere kan deltage, skabe, opdage og opleve.

Biblioteksbarometeret viser, at bibliotekerne i 2015 lagde hus til i alt 1.187 klubber, caféer eller lignende, initieret af biblioteket – og til i alt 1.056 klubber, caféer eller lignende, initieret af brugerne.

Bibliotekerne har fokus på at fremme borgernes kulturelle aktivitet på en lang række områder, herunder ved at understøtte borgernes egne initiativer, f.eks. gennem makerspaces. Her kan brugerne arbejde aktivt med digitale og fysiske kreationer, f.eks. skabt med 3D-printere, laserskærere og anden ny teknologi.

I makerbevægelsen er der ikke kun tale om brug af digital teknologi, selvom internettet ofte er væsentligt i forhold til informationssøgning og deling af viden. Der bygges og udvikles også gennem fysisk håndværk og gennem samarbejder på tværs. I de kreative og innovative fællesskaber mødes forskellige borgere med diverse faglige tilgange, f.eks. forskere, håndværkere, arkitektstuderende, hobbybyggere og nørdere.

CASE

POPUP EKSPERIMENTARIET

– fremme af børns digitale dannelse

PopUp Eksperimentariet er et mobilt it-eksperimentarium, hvor folkebiblioteket kommer ud til folkeskolerne og skaber en eksperimenterende ramme for børns udvikling af kompetencer i at bruge, opdage, skabe og reflektere over handlinger i det digitale univers.

Projektet er udviklet af Vesthimmerlands Biblioteker og tager udgangspunkt i at udnytte potentialer ved samarbejder mellem biblioteker og folkeskoler. Målet er at styrke elevernes digitale dannelse på en anderledes og kreativ måde, hvor fokus er på leg, læring og kompetenceudvikling. Læringsrammerne er uformelle, og i workshops arbejdes der med informationssøgning og kildekritik.

PopUp Eksperimentariet er et eksempel på et vellykket samarbejde mellem folkebiblioteket og folkeskolen, hvor bibliotekets og lærernes faglighed har vist sig at supplere hinanden godt. Bibliotekerne kan i form af understøtten-

Foto: Vesthimmerlands Bibliotek

de, uformel undervisning være med til at fremme børns digitale dannelse, informationssøgningskompetencer og kildekritiske tilgang. Projektet kan være med til at operationalisere begrebet digital dannelse med udgangspunkt i de uformelle læringsaktiviteter og sætte dem i relation til skolens formelle læringsmål.

Konceptet lægger op til, at der kan indtænkes andre aspekter i begrebet digital dannelse, f.eks. om adfærd på sociale medier, digitale fodspor og meget andet.

CASE

POESIMASKINEN

– en interaktiv litteraturinstallation, som giver biblioteksbrugeren mulighed for at se, hvad der sker, når litteraturen møder den digitale verden

Hvad er litteratur? Hvad er digital litteratur? Hvordan kan man som deltager selv være med til at skabe en ny tekst ud fra eksisterende litterære oplæg? Hvilken vej bevæger litteraturen sig i takt med den digitale udvikling?

Disse og mange andre spørgsmål er omdrejningspunktet for litteraturinstallationen Poesimaskinen, der forholder sig til litteraturen, der hele tiden udvikler sig, og den digitale litteratur, der måske udvikler sig endnu hurtigere.

Digital litteratur, også kaldet electronic literature, er en genre, der omfatter værker, som udelukkende er skabt på og for digitale enheder, såsom computere, tablets og mobiltelefoner. Her bruger forfattere, kunstere, designere og programmører de nye medier til at danne nye digitale litterære former, f.eks. sms-noveller, litterære apps og andre former for interaktive multimedieværker.

Roskilde Bibliotekerne begyndte i 2011 at arbejde med digital litteratur og konceptet Poesimaskinen som en del af projektet Litteraturen finder sted, hvor man udforskede folkebibliotekernes muligheder inden for digital litteratur. Poesimaskinen er en rumlig installation, der består af tre bøger med indbyggede sensorer, hvormed man som bruger kan interagere med poetiske sætninger på en skærm. Sætningerne er skrevet af digteren Peter-Clement Woetmann til det interaktive litteraturkoncept og består af i alt 1.011 sætninger. Ved at bevæge bøgerne kan man sammensætte et digt ud fra de mange sætninger. Digtet printes efterfølgende ud på en bonprinter, så man kan tage det digitalt skabte digt med i en fysisk form. Samtidig sendes digtet digitalt til bloggen <http://blaek.netlitteratur.dk/>, således at digtene både samles og bliver tilgængelige for alle. Den litterære installation giver herudover adgang til udvalgt iPad-litteratur.

Poesimaskinen har et flersidigt formål: at bringe den digitale litteratur ud i det fysiske rum (på biblioteket eller andre steder), at ska-

be et møde mellem litteraturen og brugeren og at vise, hvorledes den digitale litteratur kræver aktiv deltagelse. Poesimaskinen kan samtidig være med til at igangsætte samtaler og diskussion mellem borgere og biblioteksansatte, f.eks. om litteratur og perspektiver ved den digitale udvikling.

Poesimaskinen er kulturformidling, der forholder sig til en deltagerkultur i tråd med den måde, man bruger f.eks. sociale medier og andre digitale platforme – hvor man både er kulturbruger og sam- og medskaber. Der er tale om en læringsaktivitet, hvor der skabes i et performativ rum, når man i biblioteksrummet deltager, oplever, inspireres og eventuelt møder andre, mens man er med til at skabe.

Poesimaskinen blev indviet på Roskilde Festival 2012. Den er sidenhen videreudviklet og turnerer fortsat rundt mellem en række af landets folkebiblioteker. Under titlen "105 variationer" har forfatteren Peter-Clement Woetmann desuden udgivet en fysisk bog med et redigeret udvalg af digtene fra Poesimaskinen.

Lysvandring i Hedemarken, Albertslund, som led i Rebranding i udsatte boligområder. Foto: Albertslund Bibliotek

■ CASE

REBRANDING AF BIBLIOTEKER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER – VEDKOMMENDE LITTERATURFORMIDLING

Med udgangspunkt i litteraturformidling og litterære oplevelser har to biblioteker i et omfattende og involverende projekt opnået gode resultater i arbejdet med at rebrande deres biblioteker,

De to biblioteker, Hedemarken Bibliotek og Medborgercenter i Albertslund og Gadehavebiblioteket i Høje Taastrup, er placeret i særligt udsatte boligområder. Bibliotekerne havde igennem en årrække og med stor succes udviklet aktiviteter – også baseret på frivillige – for at nå ud til flere borgere, og bibliotekerne var blevet vigtige sociale samlingspunkter i området. Med ønsket om, at litteraturen og litteraturformidlingen skulle spille en stærkere rolle på de to biblioteker og for borgerne, tog bibliotekerne initiativ til REBRANDING-projektet.

Udgangspunktet for projektet er et perspektiv omkring litteraturens betydning for mennesker

– at når en fiktiv person håndterer tilværelsen på en særlig måde, kan det gennem en spejling stimulere læserne til at finde veje i deres liv. På den baggrund igangsatte bibliotekerne samarbejdet om det omfattende projekt, der skulle genfortælle bibliotekerne, altså rebrande. I projektets litteraturformidling arbejdes der med en række greb, herunder mundtlig fortælling, personliggørelse og almenmenneskelighed.

REBRANDING-projektet består af tre del-koncepter:

LYSVANDRING – Biblioteket mellem boligblokkene. Lysvandring er en fælles vandring med levende lys igennem boligområderne, hvor biblioteksansatte og borgere har en fælles kulturoplevelse. Lysvandringen ender på biblioteket, hvor der er fortælling, fællesspisning og fælles godnatsang.

POETISK PAUSE – biblioteket på arbejdspladsen. I samarbejde med lokale virksomheder oplever medarbejderne et uventet afbræk i deres arbejdsdag – en poetisk pause – når biblioteksmedarbejdere kommer forbi en arbejdsplads og giver en litterær oplevelse.

FORTÆLLINGEN KOMMER – biblioteket hjemme i folks stuer. Her er det idéen at tilbyde borgere en mundtlig fortælling på deres personlige mærkedage fejret i deres private hjem.

De to biblioteker har, ved gentagne gange at have gennemført del-koncepternes litterære oplevelser, ændret mange borgeres opfattelse af bibliotekets funktion, ligesom rebrandingen har været med til at skabe kontakt på tværs i lokalområdet.

Åben skole projekt (Medborgerskab – gå et level op) i samarbejde mellem Hummeltofteskolen og Lyngby-Taarbæk Bibliotekerne. Foto: Jakob Boserup

CASE

SAMARBEJDE MED SKOLER

Der er tradition for, at folkebibliotekerne samarbejder med skoler og uddannelsesinstitutioner. Med folkeskolereformen er der indført et lovmæssigt krav om, at skolerne skal indgå et samarbejde med lokalsamfundets kultur-, folkeoplysnings-, idræts- og foreningsliv, kunst- og kulturskoler samt med lokale fritids- og klubtilbud. For at understøtte elevernes læring er skolerne forpligtet til at åbne sig mod det omgivende samfund og i højere grad samarbejde med lokale aktører på bl.a. kulturområdet, heraf navnet Åben skole.

I alt havde 70 % af bibliotekskommunerne i 2015 samarbejde med folkeskoler af mere eller mindre formaliseret karakter, bl.a. om fremme af sprog, læse- og skrivefærdigheder og innovation.

I samarbejdet mellem folkeskoler og folkebiblioteker tilbød folkebibliotekerne forskellige former for undervisning til folkeskolerne. Biblioteksbarometeret viser følgende:

47 % af bibliotekerne havde tilbud om understøttende undervisning i kildekritik

44 % af bibliotekerne havde tilbud om understøttende undervisning i digital dannelse

71 % af bibliotekerne havde tilbud om understøttende undervisning i litteratur og læsning.

Herudover tilbød 34 % af bibliotekerne andre former for læringsaktiviteter via skolerne, bl.a. informationsøgning og biblioteksorientering.

I alt havde 70 % af bibliotekskommunerne fælles projekter med skoler, hvilket dækker over en lang række af forskellige lokale, regionale eller nationale projekter som fagbogskonkurrence, demokrati-projekt, innovation, makerspace, bibliotekssystem og forfatterbesøg.

Lancerings af kulturkuffertprojekt i Hirtshals på Nordsøen Oceanarium. Foto: Ann Poulsen

■ CASE

KULTURKUFFERTER TIL BØRN MED UDFORDRINGER

3.500 små børn i familier, der ikke selv opsøger kunst og kultur, har med modtagelsen af en kulturkuffert fået mulighed for at engagere sig i – fortrinsvis lokale – kunst- og kulturtilbud.

Også børnenes familier er blevet opmærksomme på kunst- og kulturtilbud i nærområdet, som de ikke havde kendskab til eller har opfattet som irrelevante for dem. Med kulturkufferterne fulgte i 2015 også et kulturpas med klip til mindst fem forskellige kulturoplevelser, hvoraf nogle også var for forældre og søskende.

Kulturkufferten er illustreret af den danske illustratør Cato Thau-Jensen og er udformet, så

den kan bruges som forskellige scener til at lege teater med. Et ekspertudvalg har taget stilling til både ansøgninger og kuffertens indhold af bøger. Det Danske Filminstitut har stået for udvælgelsen af film.

Kufferterne med bøger, film og musik blev efter ansøgning uddelt gennem dagtilbud og indskoling til udvalgte børn i 18 kommuner rundt om i landet. I flertallet af kommunerne har bibliotekerne stået for den overordnede koordinering og planlægning af initiativet, som er gennemført i samarbejde med en række af bibliotekernes lokale partnere på kulturområdet.

Kulturkuffertpuljen på 4 mio. kr. blev i 2015 afsat af Kulturministeriet. Initiativet var en del af ministeriets strategier for børn og unges møde med kunst og kultur.

FORSKELLIGE BIBLIOTEKSPROFILER: BORGERSERVICE, KULTUR OG MEDBORGERSKAB

Biblioteksfunktionen er i mange kommuner kombineret med andre tilbud. Som det hyppigst forekommende kan nævnes biblioteker, der varetager borgerserviceopgaver og/eller fungerer som medborgerhuse og kulturhuse. Samarbejdet mellem kommunernes borgerservice og folkebiblioteker er stærkt stigende, men graden af borgerserviceopgaver er forskellig.

Biblioteksbarometeret viser, at i 22 af landets bibliotekskommuner er borgerservice og bibliotek samlet i én institution, under én chef. Herudover delte 16 biblioteker hus med borgerservice, eller lagde hus til borgerservice. Yderligere udførte personalet i 38 kommuners biblioteker borgerserviceopgaver som udstedelse af pas og kørekort, vejledning i NemId og afvikling af brevafstemning.

Til Biblioteksbarometeret svarede 35 % af landets biblioteker i 2015, at de var en del af et kulturhus. I alt 23 % af landets biblioteker var endvidere knyttet organisatorisk sammen med kulturhuse,

med fælles leder. I alt 52 % af landets biblioteker havde lokalfællesskab med det lokalhistoriske arkiv i kommunen, og 23 % var en del af samme organisation med samme leder. Andre biblioteker havde lokalfællesskaber med f.eks. museum eller idrætsfaciliteter, mens nogle lagde hus til funktioner som f.eks. værested for ældre, teaterskole eller restaurant.

I lidt mindre end hver anden kommune – 45 % – kunne man i 2015 møde en advokatvagt på biblioteket. Nybagte forældre kunne også finde vej til sundhedsplejersken hos 22 % af bibliotekerne, hvilket er 6 % flere biblioteker end i 2014. Der blev tilbudt studievejledning på 13 % af landets biblioteker og andre former for vejledning på 26 % af bibliotekerne.

I kategorien andre former for rådgivning var der forskellige former for tilbud, bl.a. økonomisk og juridisk rådgivning, erhvervsrådgivning og -rådgivning, misbrugsrådgivning, ungerådgivning, diabetesrådgivning og konfliktrådgivning.

SAMARBEJDER OG PARTNERSKABER

Folkebibliotekerne har tradition for at indgå i samarbejder, men igennem de seneste år har der været fokus på at arbejde mere systematisk med at etablere partnerskaber på tværs af den offentlige sektor, erhvervslivet og civilsamfundet. Potentialerne kan være store, dels ved deciderede partnerskaber, dels ved de mere uformelle samarbejder.

Biblioteksbarometeret viser, at 74 bibliotekskommuner i 2015 har haft samarbejde med den lokale folkeoplysning, heraf har 82 % afholdt fælles arrangementer, 15 % har samarbejdet om undervisning og 35 % har samarbejdet om koordinering af programmer. Herudover har 22 % angivet andre former for samarbejder med den lokale folkeoplysning, f.eks. om fælles lokalt debatforum, samarbejde om modtagelse af flygtninge eller om læsekredse.

I alt har 75 af landets bibliotekskommuner haft samarbejder med lokale foreninger og højskoler, hvoraf 28 % var formaliserede partnerskaber mens 49 % var af mere uformel karakter. I 68 af landets kommuner har biblioteker haft samarbejder med museer, hvoraf 43 % har været formaliserede partnerskaber og 18 % var langtids-partnerskaber. Bibliotekerne i 32 kommuner har samarbejdet med boligorganisationer om boligsocialt arbejde, heraf 34 % formaliseret. I 45 af landets bibliotekskommuner har der været samarbejder med lokale

erhvervsdrivende, heraf 40 % uformelt, 36 % formaliseret, og 18 % havde samarbejder, der havde foregået over lang tid.

Samarbejder på musikområdet

Musik er et væsentligt kulturområde for folkebibliotekerne. Det handler om så mange og forskellige perspektiver som kulturel aktivitet, læring, oplevelse, deltagelse og inspiration og muligheder for at understøtte møder mellem borgere og skabe sammenhængskraft.

Bibliotekerne har fokus på udvikling af bibliotekstilbud på musikområdet, hvor man på forskellig vis forholder sig til det faldende udlån af cd'er, der afspejler borgernes medievaner og den generelle medieudvikling.

I alt 72 af landets bibliotekskommuner samarbejdede med lokale aktører på musikområdet i 2015, heraf 93 % med musikskoler, 38 % med musikforeninger og 35 % med spillesteder. Disse samarbejder drejede sig f.eks. om koncerter, udstillinger, koncerter med musikskoleelever, lyttelubber, Carl Niensens 150 års fødselsdag, syng-sammenarrangementer, litteratur- og musikarrangementer, Spil Dansk Dag og samarbejder vedrørende noder. Herudover har 39 % angivet, at de samarbejder med andre lokale aktører, f.eks. gymnasier, folkeskoler, højskoler, kirker, musikforretninger og udøvende musikere.

*Her er god ro og et frirum til fordybelse. Jeg kan godt lide, at det er et offentligt sted, hvor alle kan samles – hjemløse som børnefamilier.
Ph.d. -studerende, 28 år.*

05

BESTAND OG UDLÅN

■ Selvom brugen af folkebibliotekerne ændrer sig, er bibliotekernes kerneydelse stadig at udlåne bøger, og i 2015 er det samlede udlån på bogområdet steget. Det skyldes en markant stigning i brug af e-bøger og netlydbøger. Generelt udgør de elektroniske ressourcer en større og større andel af bibliotekernes materialesamlinger.

NØGLETAL FOR 2015

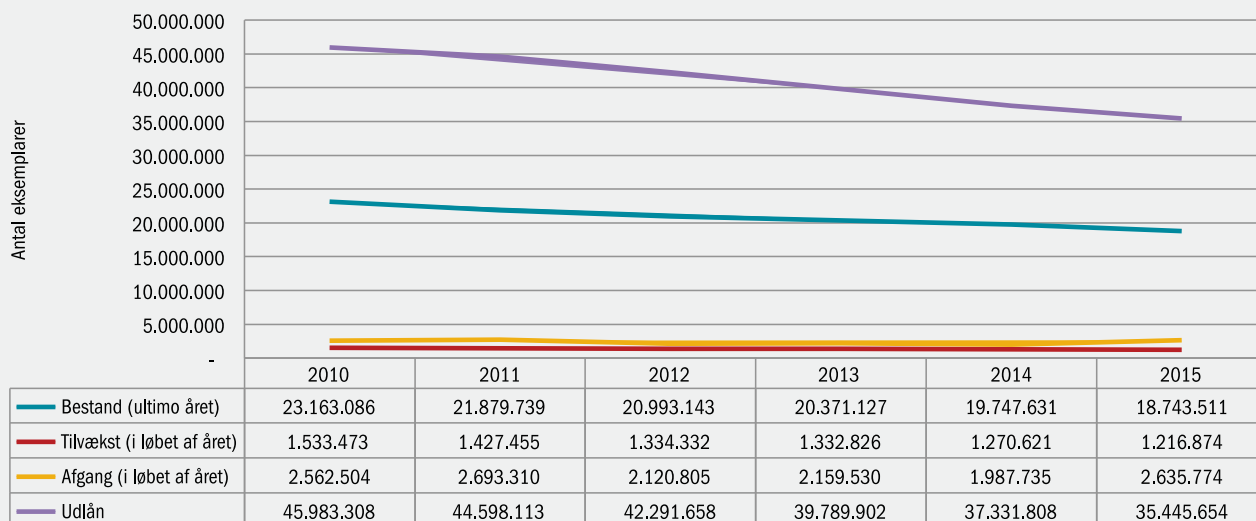
■ Bestand af fysiske materialer	18,7 mio.
■ Fysiske udlån	35,4 mio.
■ – heraf udlån af bøger	26,8 mio.
■ Download af elektroniske ressourcer	7,2 mio.

BESTAND AF FYSISKE MATERIALER

Bibliotekernes samlede bestand af fysiske materialer, som f.eks. er bøger, cd'er og dvd'er, udgjorde i 2015 18,7 mio. eksemplarer. I forhold til 2014 er det et fald på 1,0 mio., svarende til 5,4 %. Ser man på udviklingen siden 2010 er bestanden af fysiske

materialer faldet støt med i alt 4,4 mio. eksemplarer svarende til 19,1 %. Det fremgår af figur 8. Af figuren fremgår også udlånskurven for samme periode, som ligesom bestandskurven har været konstant faldende siden 2010.

Figur 8: Folkebibliotekernes bestand og udlån af fysiske materialer 2010-2015

Udviklingen i bibliotekernes bestand er påvirket af to faktorer: dels hvor mange nye materialer bibliotekerne anskaffer (tilvækst), dels hvor meget materiale bibliotekerne kasserer (afgang).

Figur 8 viser, at nedgangen i bibliotekernes bestand skyldes, at bibliotekerne vedvarende (over en 6-årig periode) har kasseret mere, end de indkøbte. Siden 2010 har bibliotekernes nyindkøb årligt udgjort en stabil andel af samlingen på 6 %, mens kassation af gamle materialer har været

mere svingende, fra 9,7 % til 13,4 % af samlingen. 2015 er det år, hvor bibliotekerne har kasseret den største andel (13,4 %) af samlingen. Ser man på absolutte tal, kasserede bibliotekerne imidlertid en anelse mere i 2011, men da den samlede bestand her var større, udgjorde kasseret materiale en mindre andel.

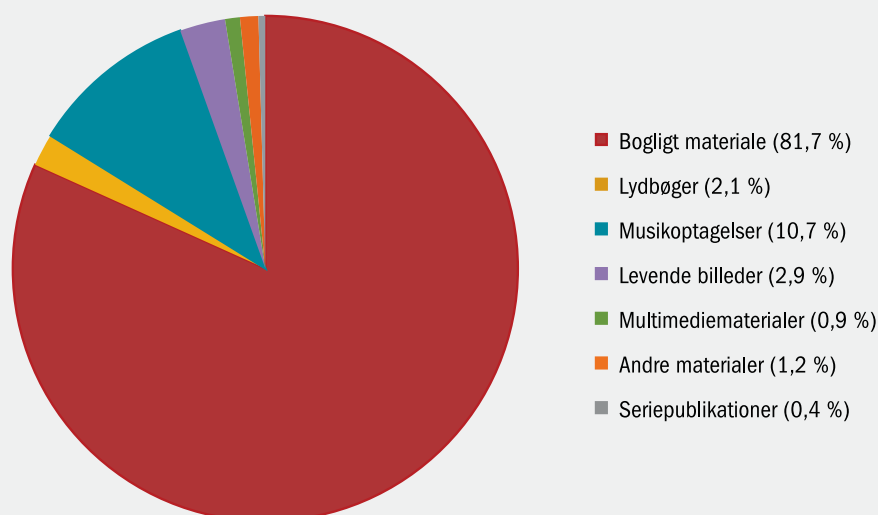
Det bemærkes, at ovenstående tal og tendenser er på landsplan, og at der kan være store kommunale forskelle.

SAMMENSETNING AF MATERIALETYPEN I DEN FYSISKE BESTAND

Sammensætningen af materialetyper i bibliotekernes fysiske bestand fremgår af figur 9. Bøger udgør med en andel på 81,7 % den suverænt største andel. Musikoptagelser udgør med 10,7 % næstmest, mens øvrige materialetyper hver især udgør under

3 %. Siden 2010 har sammensætningen af materialetyper for den fysiske bestand stort set ikke ændret sig. Den mest markante ændring er, at musikoptagelser i 2015 udgjorde 1,1 % mindre af bibliotekernes samling end i 2010.

Figur 9: Fordeling af fysiske materialetyper 2015

UDBUD AF ELEKTRONISKE RESSOURCER

Med til billedet af folkebibliotekernes materiale-samling hører – ud over fysiske materialer – de elektroniske ressourcer. Elektroniske ressourcer er kendetegnet ved, at de kan tilgås via en computer, tablet eller smartphone, og underkategorierne er e-tidsskrifter, e-multimedieoptagelser, databaser og e-bøger.

Elektroniske ressourcer kan imidlertid ikke sammenlignes direkte med fysiske materialer, da opgørelsesmetoderne er forskellige. Fysiske materialer opgøres i antal eksemplarer, mens elektroniske ressourcer opgøres som *summen af titler*, bibliotekskommunerne hver især stiller til rådighed. Én titel på f.eks. eReolen opgøres således som 96 i 2015, idet 96 bibliotekskommuner i 2015 havde adgang til eReolen.

Udbuddet af elektroniske titler inden for kategorierne e-multimedieoptagelser og databaser skal desuden tages med forbehold, da der her er stor

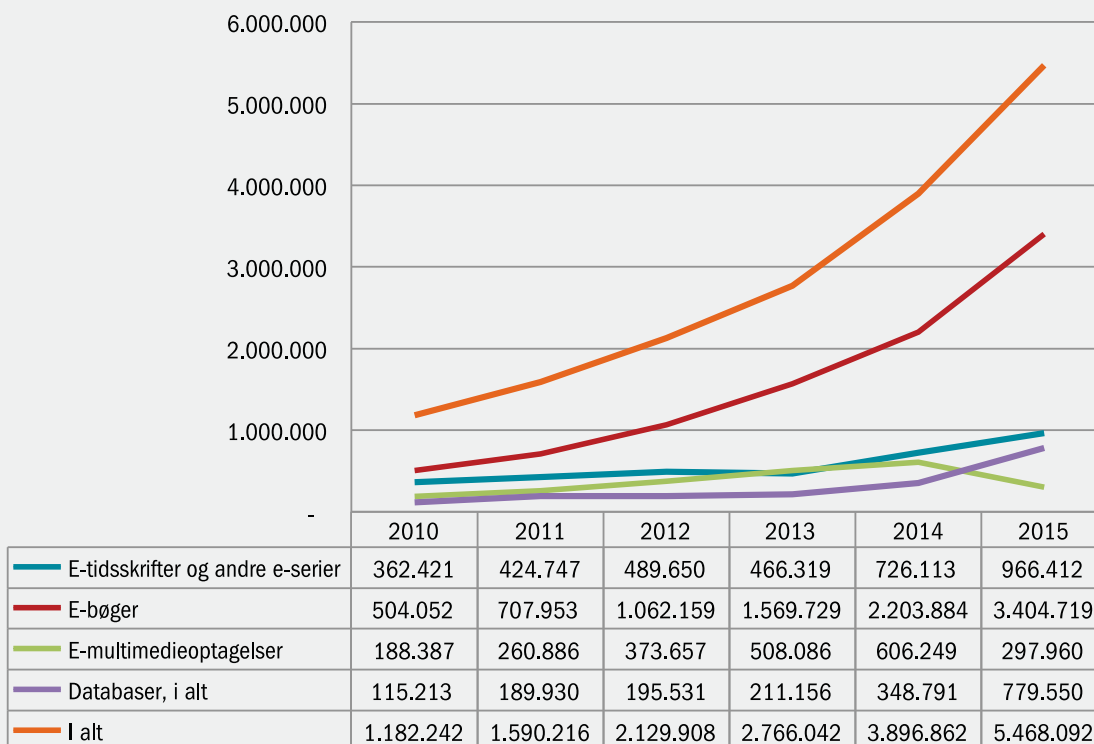
forskel på hvilken enhed, der tæller som en titel. Eksempelvis er bibliotekernes digitale musik tjeneste, Bibzoom, opgjort som én titel, mens film på Filmstriben hver især tæller som en titel.

Figur 10 viser, at folkebibliotekernes udbud af elektroniske titler er steget eksplosivt. Siden 2010 er summen af elektroniske titler, som bibliotekerne hver især stiller til rådighed, således steget med 363 %. Fra 2014 til 2015 udgør stigningen 40,2 %, svarende til en tilgang på 1,6 mio.

Ser man på de enkelte typer af e-ressourcer, har der i 2015 både været en stigning i forhold til e-tidsskrifter, e-bøger og databaser.

Summen af e-bogstitler, som bibliotekerne hver især stiller til rådighed, er steget med 1,2 mio. fra 2014 til 2015. Stigningen afspejler to forhold. Dels indgik netlydbøger i eReolen fra 2015, hvorefter netlydbøger opgøres som e-bøger. Dels steg antallet af titler i eReolen i 2015, primært fordi de store

Figur 10: Folkebibliotekernes elektroniske ressourcer 2010-2015. Viser summen af titler som bibliotekskommunerne hver især stiller til rådighed.

danske forlag og deres titler indgik i eReolen i 2015. Disse to faktorer tilsammen kan forklare en del af stigningen fra 2014 til 2015.

E-multimedieoptagelser skiller sig som den eneste kategori ud, ved at antallet af tilgængelige titler her er faldet. Der er tale om en halvering, så der i alt var knap 300.000 tilgængelige titler i 2015. Det markante fald skal ses i lyset af, at netlydbøger i 2015 har skiftet kategori fra e-multimedieoptagelser til e-bøger, jf. ovenfor. Bibzoom, der kun er opgjort som én titel i statistikken, indgår desuden ikke i opgørelsen for 2015, da udlånstjenesten ophørte ultimo 2015. Tilbage er Filmstriben, og summen af titler, som bibliotekerne hver især gav adgang til her, var i 2015 knap 300.000.

Nedgangen i bestanden af fysiske materialer modsvares af en væsentlig stigning i antallet af elektroniske ressourcer, som bibliotekerne stiller til rådighed. Bestandstallene kan dog ikke sammenlignes direkte på grund af forskellige opgørelsesmetoder for fysiske materialer og elektroniske ressourcer. Antallet af tilgængelige elektroniske ressourcer skal endvidere tages med forbehold, da der som tidligere nævnt er stor forskel på, hvad der opgøres som en titel.

Opgørelsen af elektroniske titler kan alligevel give et billede af den overordnede udvikling på det digitale område, og tendensen er tydelig: Elektroniske materialer kommer til at udgøre en stigende del af folkebibliotekernes samlinger.

UDLÅN AF FYSISKE MATERIALER

Det samlede udlån af fysiske materialer udgjorde godt 35 mio. eksemplarer i 2015. Det svarer til et fald på 5,0 % siden 2014 og 22,8 % siden 2010. Som det fremgår af figur 11, gælder det konstante fald siden 2010 alle fysiske materialetyper.

Med 26,8 mio. udlån udgjorde bøger i 2015 76,3 % af det samlede fysiske udlån. Den fysiske bog er således fortsat suverænt lånernes foretrukne medie, efterfulgt af film (primært dvd'er) med en andel på 9,1 % i 2015. Tilbagegangen for bogudlån var størst på voksenområdet med et fald på 3,9 %

i forhold til 2014, mens det tilsvarende tal for børneområdet var 1,2 %.

Ser man nærmere på fordelingen generelt mellem udlån på børne- og voksenmaterialer, er faldet lavest på børneområdet. Mens det samlede udlån af voksenmaterialer er faldet med 26,0 % siden 2010, er det tilsvarende tal 16,9 % på børneområdet. Det fremgår af figur 12, at på den kortere bane, fra 2014 til 2015, er udlån på voksenområdet faldet med 5,9 %, mens børnematerialer i 2015 blev udlånt 3,5 % mindre.

Figur 11: Folkebibliotekernes udlån fordelt på fysiske materialetyper 2010-2015

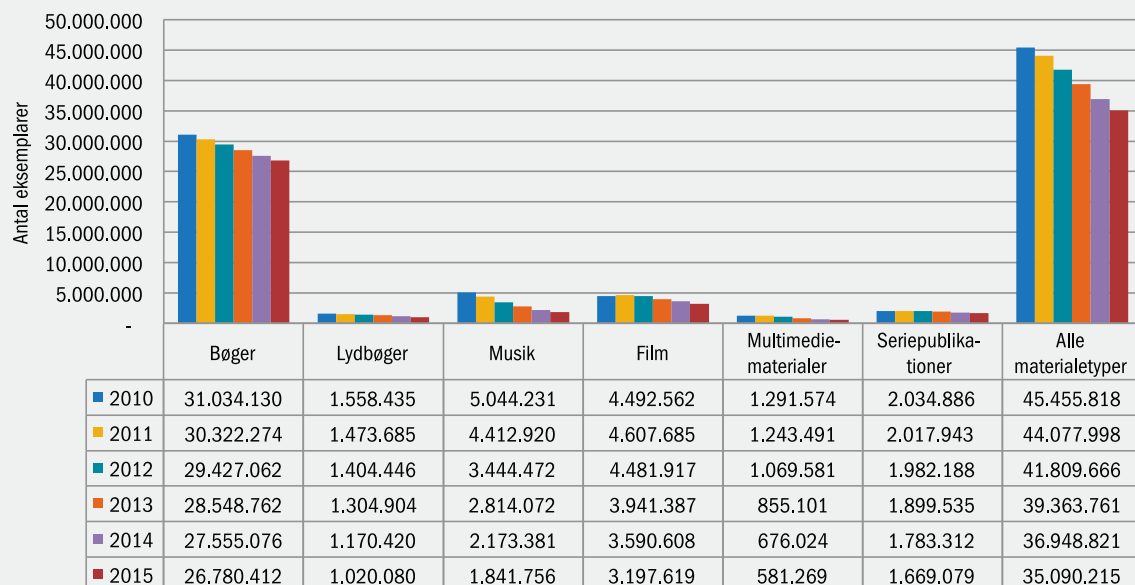
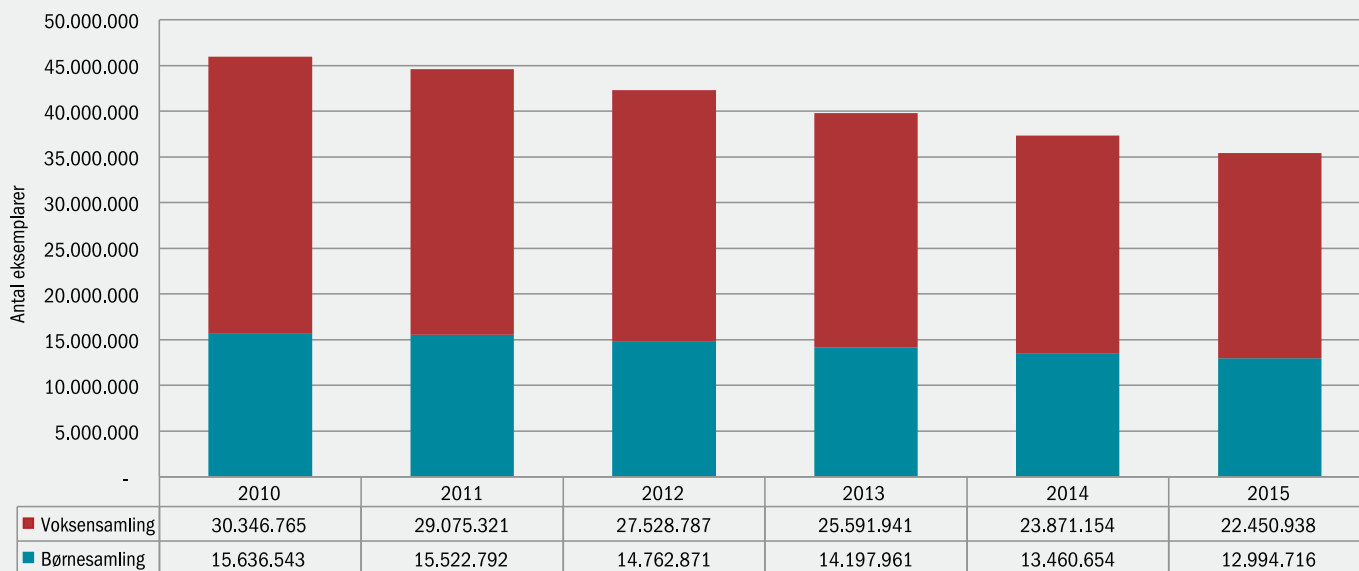

Foto: DOKK1

Figur 12: Udlån fordelt på børne- og voksenmaterialer

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB3

BESTAND OG UDLÅN AF CD'ER, MV.

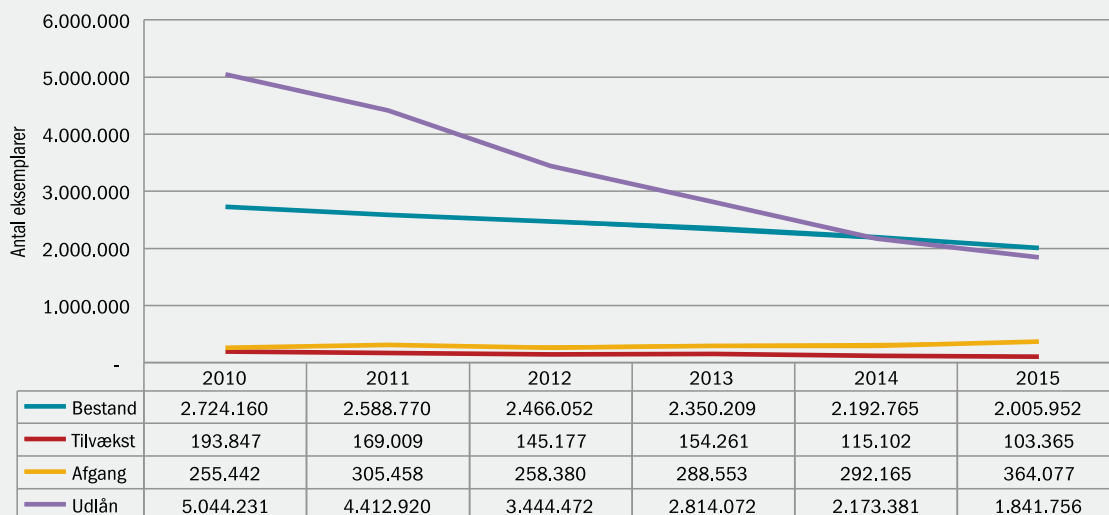
Ser man nærmere på sammenhængen mellem bestand og udlån for de enkelte fysiske materialetyper (børne- og voksenmaterialer samlet), skiller musikområdet sig ud med en bemærkelsesværdig udvikling. I 2015 overstiger bestanden af musikoptagelser, dvs. primært cd'er, nemlig antallet af udlån. Se figur 13.

Udviklingen skal ses i lyset af den digitale udvikling og de forandrede muligheder på musikområdet, hvor brugen af cd'er er i stærk tilbagegang, og

hvor mange nye musikudgivelser kun udkommer digitalt (og på vinyl).

Bibliotekernes digitale musiktjeneste, Bibzoom, stoppede ultimo 2015 med at give adgang til streaming af musik og fungerer derfor pt. alene som musikformidlings-site. Primo 2016 har en række biblioteker sammen med Statsbiblioteket, DDB og DBC igangsat et projekt, der undersøger mulighederne for en fremtidig, digital musiktjeneste for folkebibliotekernes brugere.

Figur 13: Folkebibliotekernes bestand og udlån af cd'er mv. 2010-2015

BRUG AF ELEKTRONISKE RESSOURCER

Det samlede forbrug af elektroniske ressourcer er faldet med ca. 625.000 siden 2014 og udgjorde i 2015 7,2 mio. downloads/søgninger³. Som det fremgår af figur 14, er der imidlertid stor forskel på udviklingen inden for de enkelte typer af e-ressourcer. Mest markant er udviklingen i forhold til e-multimedieoptagelser og e-bøger.

Brugen af e-multimedieoptagelser er styrtdykket siden 2012 og udgjorde i 2015 under 1 mio. downloads. Det markante fald skal ses i lyset af de to ændringer, som også påvirkede udbuddet af tilgængelige titler på e-multimedieområdet, nemlig netlydbøgers kategoriskifte til e-bøger og ophør af udlånstjenesten på Bibzoom. E-multimedieoptagelser dækkede i 2015 således alene over downloads via Filmstriben, som steg til ca. 713.000 svarende til en stigning på 15,0 % i forhold til 2014.

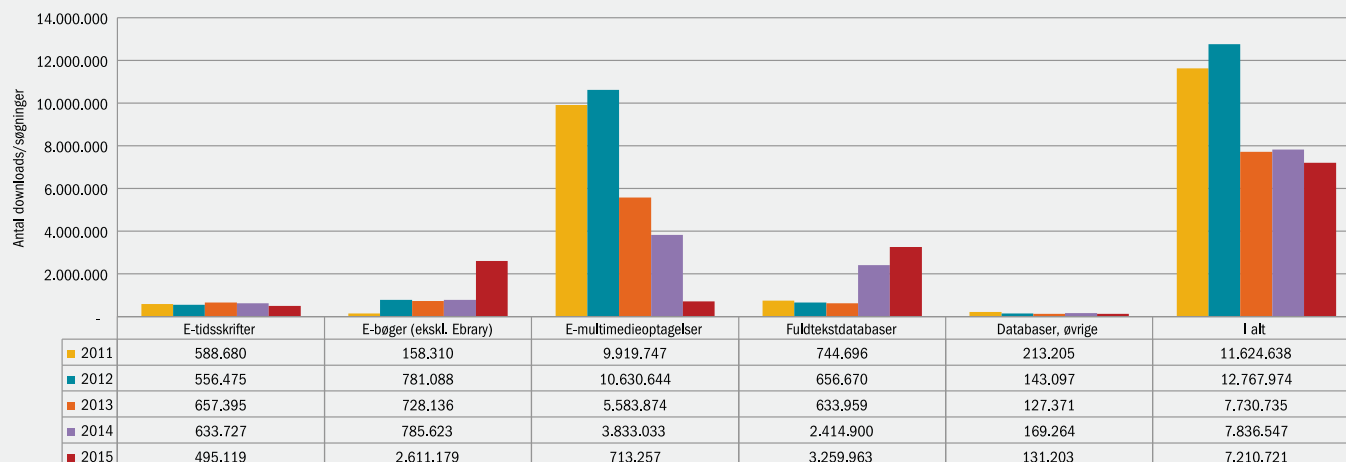
Som det fremgår af figur 14 er download af e-bøger steget eksplosivt i 2015 til 2,6 mio. mod ca. 785.000 det foregående år. En del af forklaringen er – igen – at netlydbøger fra 2015 opgøres som e-bøger. Det forklarer ca. 1,4 mio. af stigningen. Ser man alene på e-bøger (dvs. eksklusive netlydbøger) er brugen

af disse i 2015 endvidere steget til 1,2 mio. downloads svarende til en stigning på 56,5 % i forhold til 2014. Stigningen skal ses i lyset af, at de store forlag, som udbyder mange titler, indgik i eReolen i 2015. De fleste af de store forlag har imidlertid trukket deres titler fra eReolen ultimo 2015, og det vil formentligt medføre et fald i download af e-bøger fremadrettet.

Det bemærkes, at tallene for e-bøger i figur 14 ikke svarer til Danmarks Statistiks opgørelse, som også opgør brug af e-bøger fra den udenlandske e-bogsleverandør, Ebrary (Nu: Ebook Central). Brug af Ebrary-e-bøger er frem til 2014 opgjort som antal viste sider.

Fra 2015 opgøres Ebrary-forbrug imidlertid efter den internationale standard, COUNTER, der tæller antal downloadede e-bøger. Det har medført, at Ebrary-forbruget er faldet fra ca. 723.000 i 2014 til ca. 11.000 i 2015. Den tidligere opgørelsesmetode for Ebrary-forbrug har således haft stor betydning for det hidtidige billede af den samlede udvikling i brug af e-bøger frem til 2014. For at få et mere retvisende billede af udviklingen er e-bogs-kategorien i figur 14 fratrukket Ebrary-forbrug.

Figur 14: Brug af elektroniske ressourcer 2011-2015

SAMLET UDLÅN PÅ BOGOMRÅDET

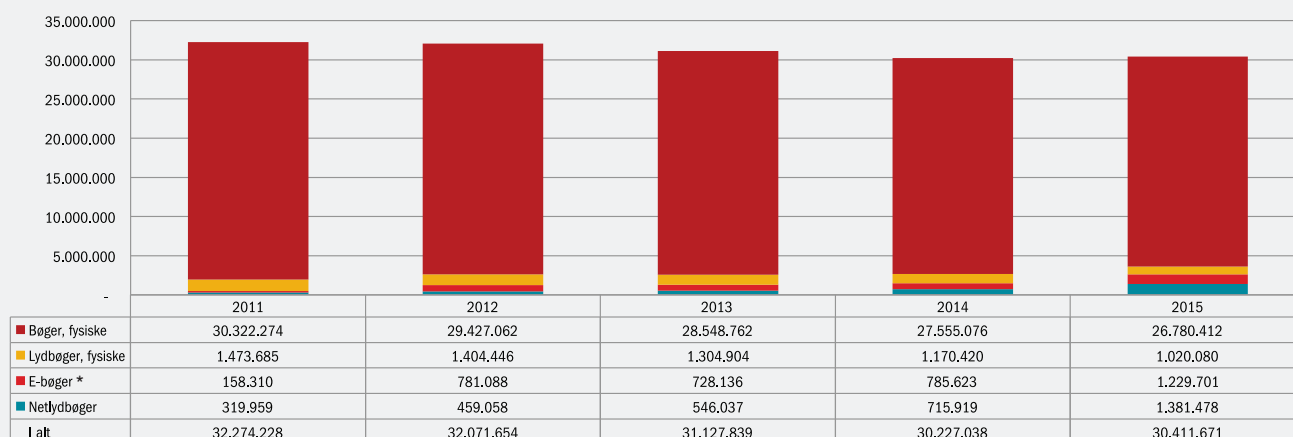
Folkebibliotekerne tilbyder fire forskellige bogformater: den fysiske bog, fysiske lydbøger, e-bøger og netlydbøger. Sammenholder man udlån af disse fire formater, har der været en stigning i det samlede udlån på 0,6 % i forhold til 2014. Stigningen er – om end den ikke er stor – bemærkelsesværdig i lyset af, at bogudlånet ellers har været konstant faldende siden 2010, og at udlånet ikke er steget for andre af bibliotekets materialetyper i 2015.

Stigningen på bogområdet afspejler, at brugen af e-bøger og netlydbøger er steget kraftigt i 2015 og

tilsammen overgik faldet i udlån af fysiske bøger og lydbøger. Konkret steg brugen af e-bøger og netlydbøger med henholdsvis 56,5 % og 93 % i forhold til 2014. I forlængelse heraf udgør de to elektroniske bogformater tilsammen en stadig større andel af det samlede udlån på bogområdet. De to elektroniske formater udgjorde således 8,5 % af bogudlånet i 2015, mens det tilsvarende tal for 2014 var 3,0 %.

Figur 15 giver et samlet overblik over udviklingen i folkebibliotekernes udlån på bogområdet⁴.

Figur 15: Udlån på bogområdet 2010-2015

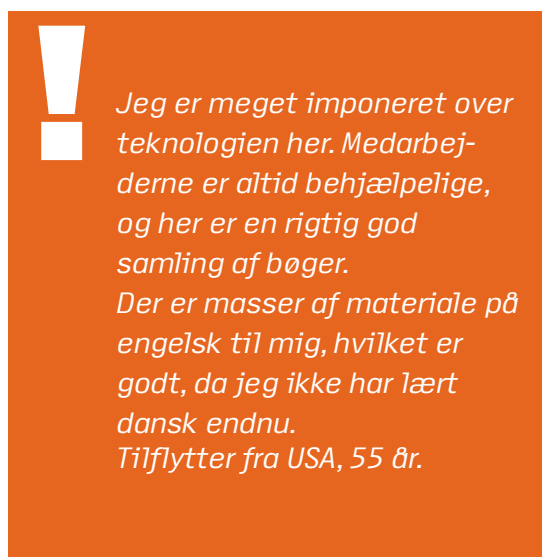
INTERURBANLÅN

Interurbanudlån er lån mellem biblioteker på tværs af kommunegrænser. Det interurbane lån er højt i Danmark i forhold til andre lande, først og fremmest på grund af det udstrakte samarbejde i det danske biblioteksvæsen. Det kommer bl.a. fysisk til udtryk i bibliotekernes fælles kørselsordning, som transporterer materialer rundt mellem bibliotekerne.

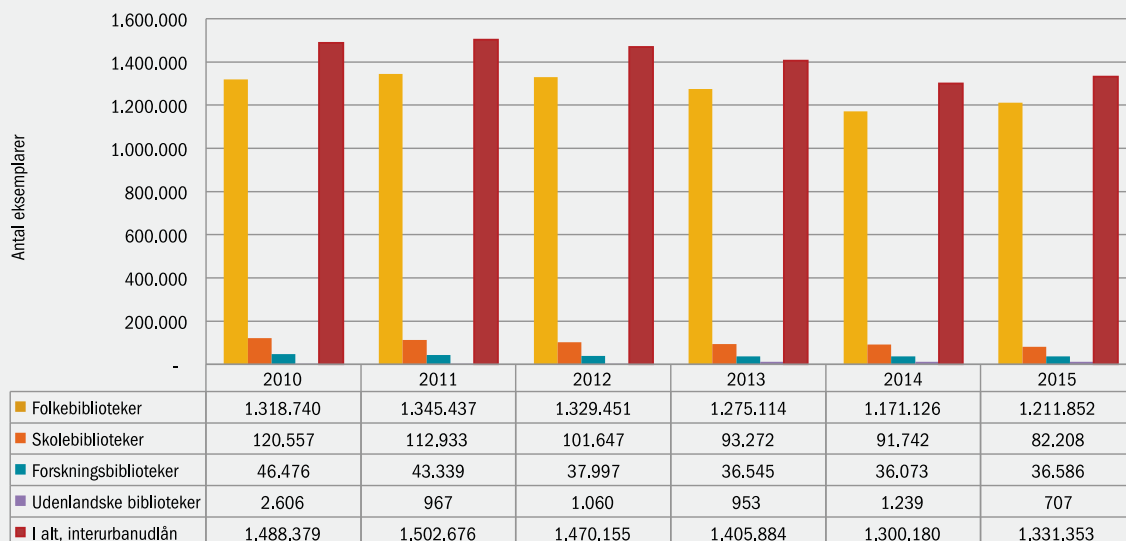
Bibliotek.dk, den fælles database over bibliotekernes samlede bogbestand, spiller også en afgørende

rolle, idet tjenesten giver brugerne indsigt i, hvilke materialer der findes. Samtidig er det let for brugerne at bestille materialer via bibliotek.dk. De automatiserede procedurer i bibliotek.dk sikrer, at meget af det manuelle arbejde formindskes i forbindelse med de interurbane lån.

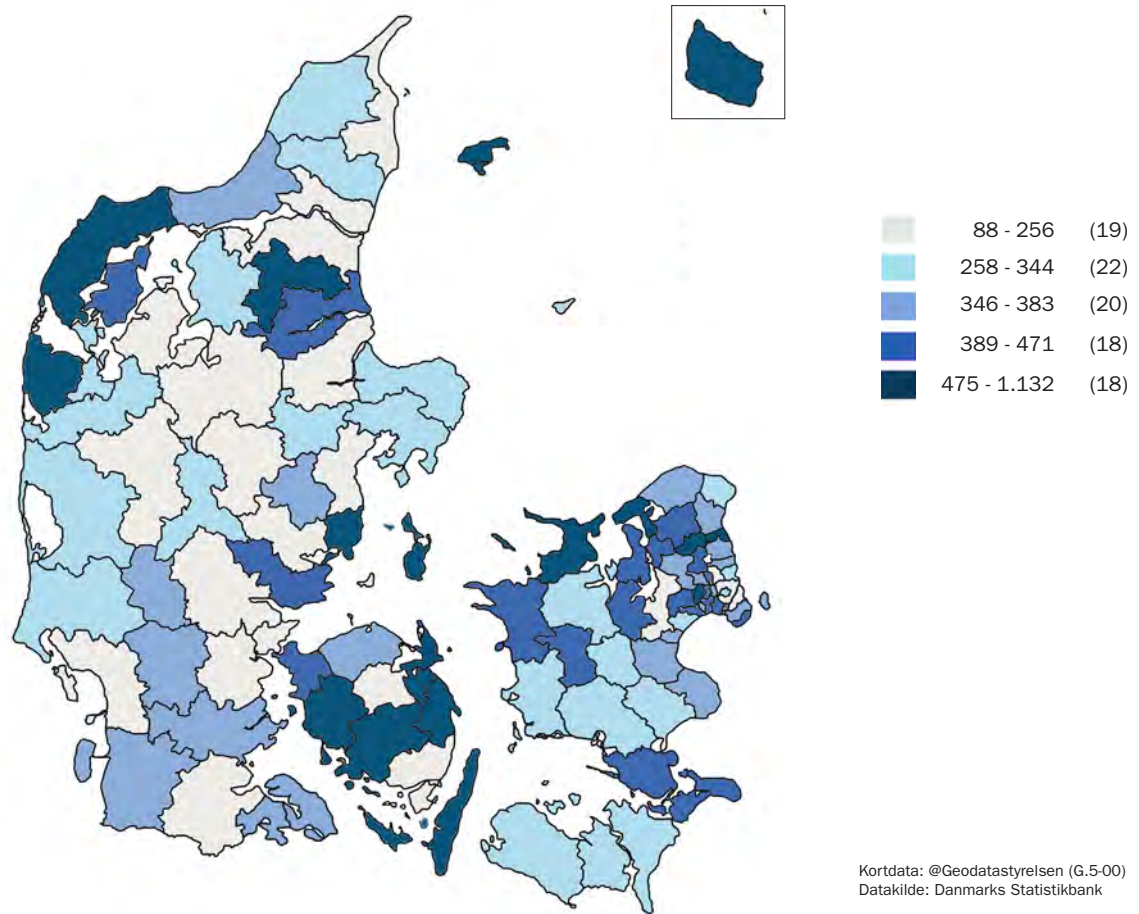
Figur 16 viser tallene for det interurbane udlån for perioden 2010 til 2015. Udlånet er steget for første gang siden 2011 og udgjorde i 2015 1,3 mio. enheder. Det svarer til en stigning på 2,4 % i forhold til 2014.

Figur 16: Interurbane udlån 2010-2015

Figur 17: Landkort over interurbane indlån pr. 1000 indbyggere, opdelt i kvintiler

Ovenstående kort giver en oversigt over det interurbane indlån. Kortet viser de enkelte kommuners interurbane indlån pr. 1000 indbyggere i 2015.

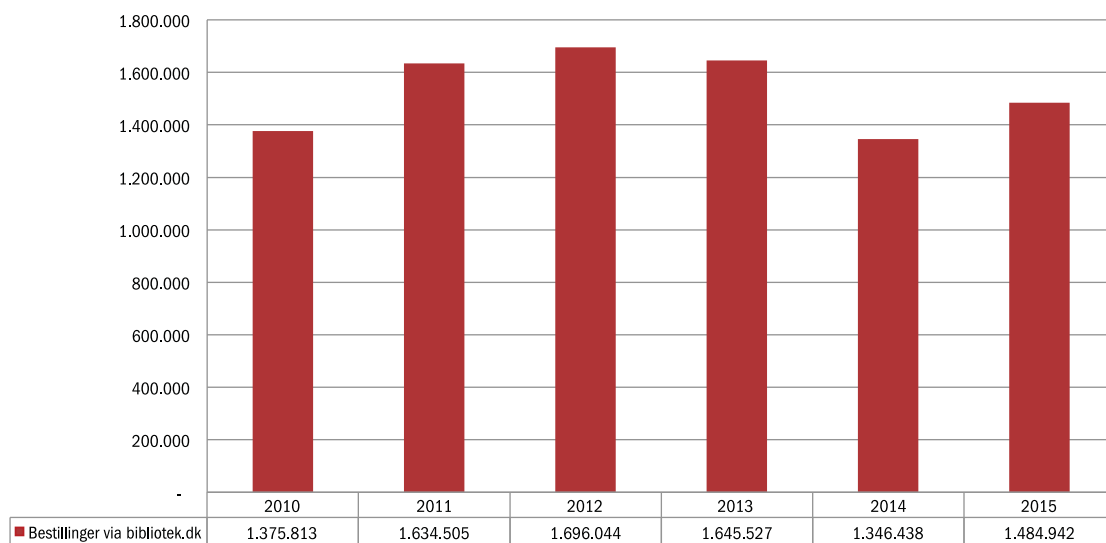
Foto: DOKKI1

BIBLIOTEK.DK

Figur 18 viser udviklingen i borgernes bestillinger til folkebibliotekerne via bibliotek.dk. I 2015 var der knap 1,5 mio. bestillinger, og det svarer til en

stigning på 10,3 % i forhold til 2014. Stigningen i interurbane udlån afspejles således i antallet af bestillinger via bibliotek.dk.

Figur 18: Bestillinger via bibliotek.dk

Kilde: stat.bob.dbc.dk

06

DE FYSISKE RAMMER

■ Antallet af folkebiblioteker, filialer og bogbusser mv. har gennem de senere år ligget stabilt, men der ses nu igen et fald i antallet af bibliotekernes betjeningssteder. Til gengæld er bibliotekernes samlede antal åbningstimer steget i 2015.

NØGLETAL FOR 2015

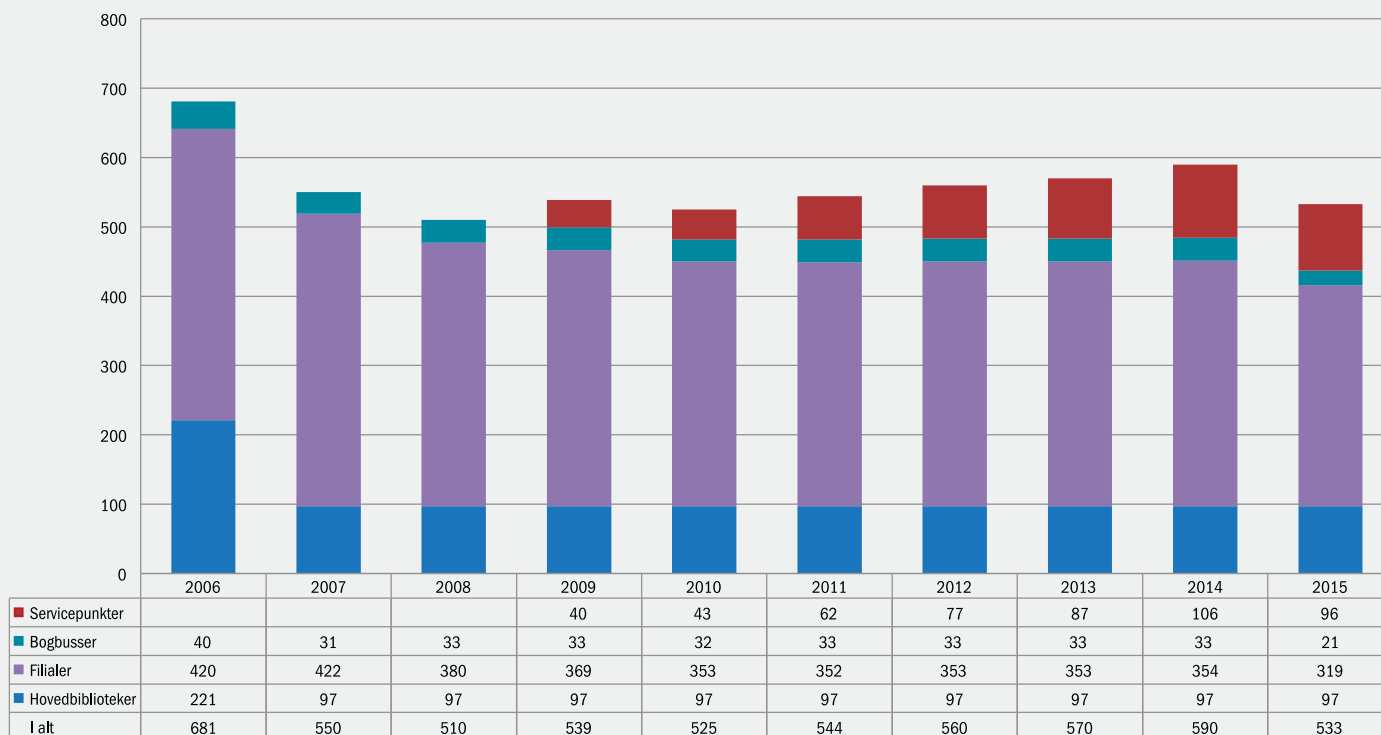
■ Betjeningssteder med materialesamling	437
■ Servicepunkter	96
■ Åbne biblioteker ultimo oktober 2015	291
■ Åbningstimer pr. uge med betjening	11.300
■ Åbningstimer pr. uge uden betjening	22.000

Siden kommunesammenlægningerne i 2007 har antallet af hovedbiblioteker ligget konstant. Frem til 2010 faldt antallet af filialer, hvorefter antallet af filialer ligeledes har ligget konstant.

Antallet af bogbusser var faldende frem til 2007,

hvorefter også dette antal har ligget stabilt. Men der ses nu igen et fald i antallet af både filialer, bogbusser og servicepunkter, og det samlede antal betjeningssteder er nu tilbage på niveauet fra 2010, se figur 19.

Figur 19: Folkebibliotekernes betjeningssteder

MARKANT FALD I ANTALLET AF FILIALER OG BOGBUSSER

Særligt markant er faldet i antallet af bogbusser, hvor mere end hver tredje er forsvundet i 2015 i forhold til 2014. Antallet er således skrumpet fra 33 til 21. Kun i 19 kommuner var der i 2015 bogbusser mod 29 året før.

Antallet af filialer er faldet med 10 % til 319, hvilket skal ses i forhold til en længere årrække med et meget stabilt antal på 352-354.

Antallet af servicepunkter er ligeledes faldet med næsten 10 %. Et servicepunkt kan f.eks. ligge i forbindelse med en butik og tilbyder begrænset biblioteksservice – primært aflevering og afhentning af bestilt materiale. I perioden 2010-2014 var antallet af servicepunkter konstant stigende og årsag til, at bibliotekernes samlede antal betjeningssteder blev forøget indtil 2015.

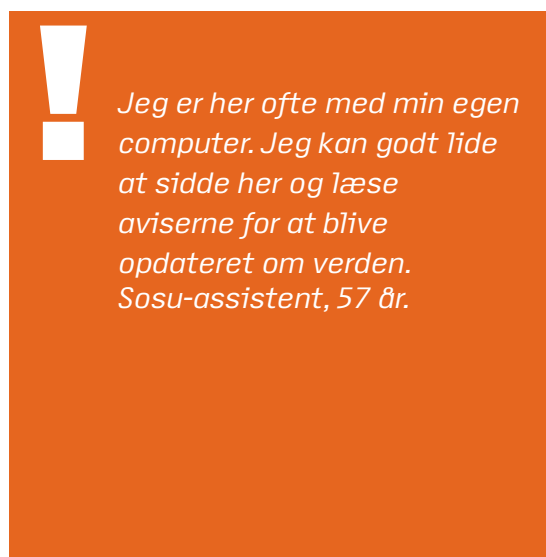
ÅBNINGSTIMER

Folkebibliotekernes samlede åbningstid var i 2015 på 33.350 ugentlige timer mod 16.415 i 2010. Tallet er siden 2010 steget hvert år, og der er altså sket mere end en fordobling siden 2010, se figur 20. Stigningen skyldes især etableringen af de mange åbne biblioteker, dvs. biblioteker, hvor brugerne selv kan låse sig ind med deres sundhedskort uden for betjeningstiden (typisk om aftenen og i weekenden). I 2015 udgjorde den selvbetjente åbningstid således 66 % af den samlede åbningstid. Læs mere om åbne biblioteker og se liste over

åbne biblioteker på Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside: kortlink.dk/n5up.

Efter et par år med næsten uændret antal betjente åbningstimer er den betjente åbningstid i 2015 faldet med næsten 8 % i forhold til 2014. Faldet skal ses i sammenhæng med nedlæggelsen af filialer.

Ved udgangen af oktober 2015 var der 291 åbne biblioteker fordelt på 87 af landets 97 folkebiblioteksvæsen, se figur 21.

Figur 20: Åbningstimer pr. uge på folkebibliotekerne

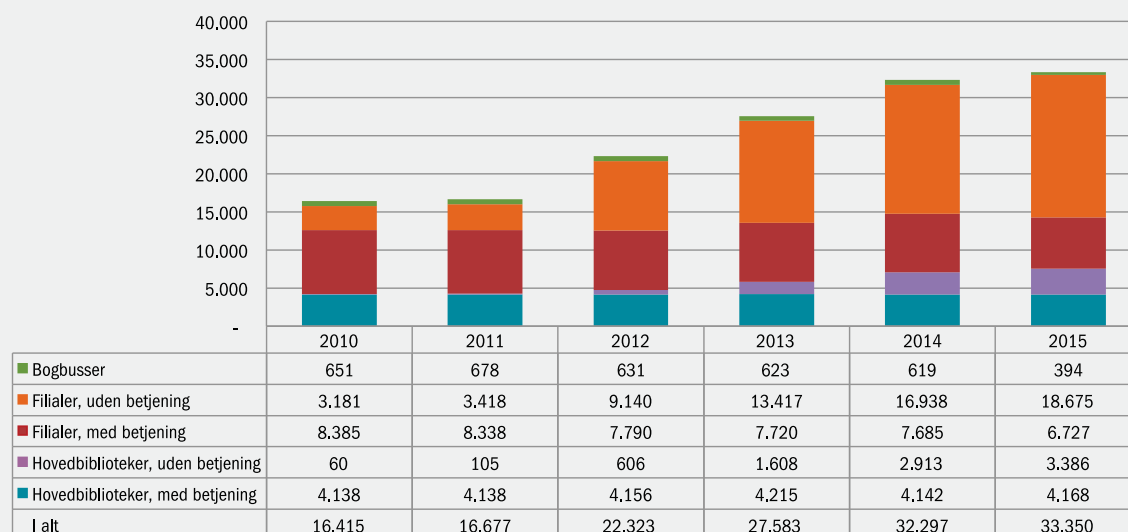

Foto: DOKK1

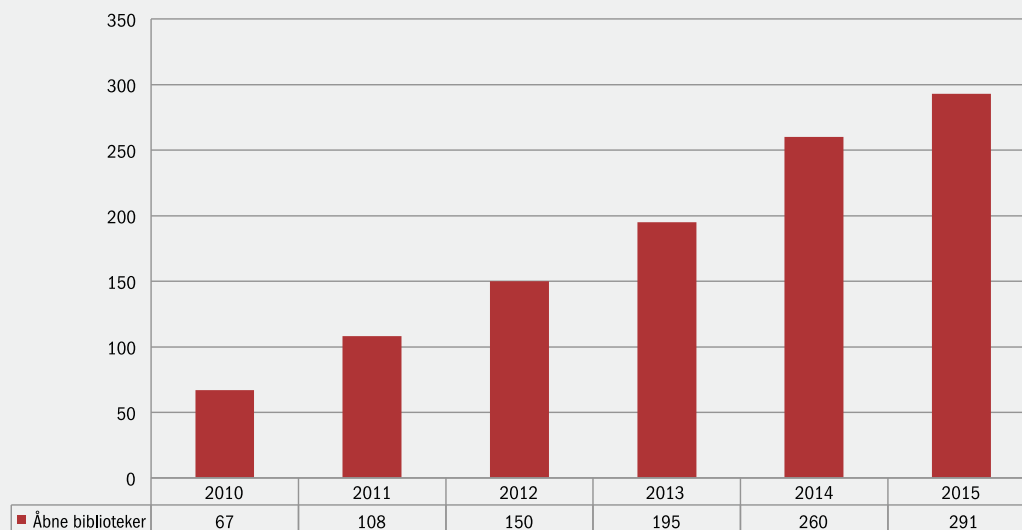
SYSTEMATIC - PUBLIC LIBRARY OF THE YEAR-PRISEN GIVET TIL DOKK1 I AARHUS

Den internationale pris, Systematic – Public Library of the Year blev i 2016 vundet af det et år gamle hovedbibliotek, DOKK1, i Aarhus, der også fungerer som kulturhus og er ramme for kommunens borgerservice. Brugere har været vigtige aktører ved indretning af huset, og det har resulteret i et dynamisk bibliotek beregnet til at være tidssvarende i mange år. Brugere har taget godt mod biblioteket, der allerede 9 måneder efter åbningen rundede et besøgstal på 1 mio. Prisen uddeles en gang årligt og er en del af Modelprogram for folkebiblioteker. Den gives til biblioteker, der er indstillet på digital nyudvikling, kan tage højde for brugernes behov og den lokale kultur, og som har et åbent funktionelt udtryk. Prisen er uddelt to gange tidligere til folkebiblioteker i Australien og Sverige.

Modelprogram for folkebiblioteker er etableret af Slots- og Kulturstyrelsen i samarbejde med Realdania, og det giver bud på, hvordan bibliotekets fysiske rammer kan udvikles, så de bedst muligt understøtter bibliotekernes nye roller, herunder hvordan biblioteket kan bidrage til byudvikling. Programmet er et webbaseret inspirationskatalog, der præsenterer en række designmæssige udfordringer og forslag til løsninger på samspillet mellem rum og funktion med henblik på at give inspiration til nye byggerier og nyindretning af eksisterende biblioteker.

Læs mere på Modelprogram for folkebibliotekers eget site: <http://modelprogrammer.kulturstyrelsen.dk>

Figur 21: Antallet af "åbne folkebiblioteker" – biblioteker, der også har åbent uden betjening

07

RESSOURCER

■ Folkebibliotekernes ressourcer vedrører både økonomiske ressourcer og personaleressourcer. Bibliotekernes samlede indtægtsgrundlag har været konstant svagt faldende siden 2010, men i 2015 er bibliotekernes egenindtægter, som udgør ca. 9 % af bibliotekernes samlede indtægter, steget for første gang siden 2010.

NØGLETAL FOR 2015

■ Folkebibliotekernes udgifter i alt i 1000 kr.	2.761.682
■ Materialeudgifter i 1000 kr.	341.964
■ Personaleudgifter i 1000 kr.	1.677.341
■ Folkebibliotekernes indtægter:	
■ Kommunale bevillinger i 1000 kr.	2.511.248
■ Egenindtægter i 1000 kr.	250.434

Udviklingen i prisændringer opgøres i faste priser med 2015 som referenceår⁵. Faste priser er renset for inflation og giver dermed et billede af, hvad f.eks. det reale indtægtsniveau i 2010 svarer til i

2015-priser. På den måde er det muligt at få et billede af prisudviklingen over en årrække målt i nutidspriser.

Bibliotekernes økonomi

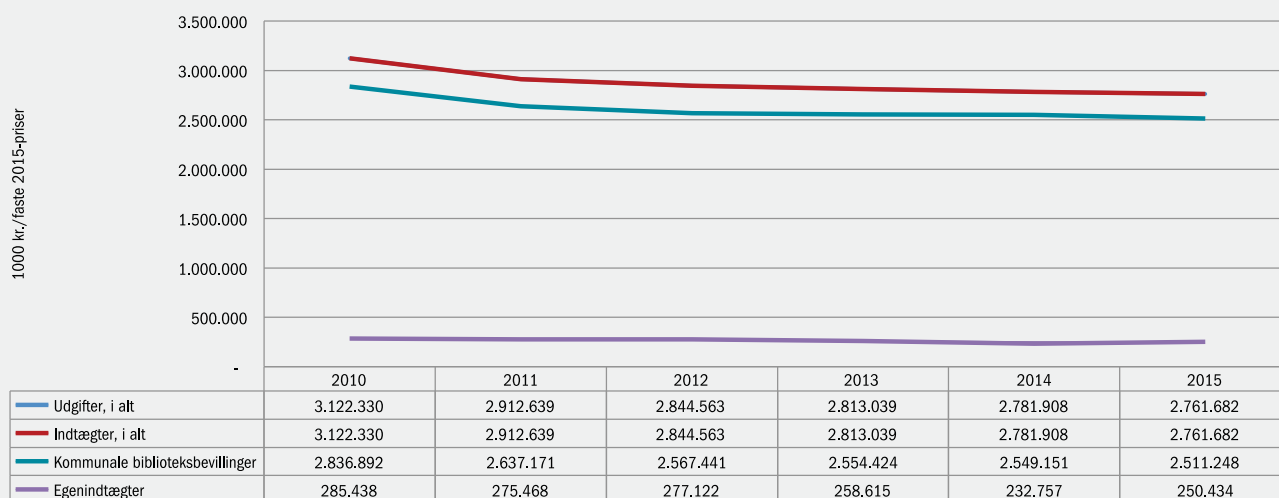
Bibliotekernes indtægter er sammensat af kommunale bevillinger og egenindtægter, hvoraf sidstnævnte dækker over tilskud fra fonde, puljemidler og andre indtægtskilder som arrangementer og gebyrer. Se figur 22 for et samlet overblik over bibliotekernes indtægtsgrundlag.

De samlede indtægter udgjorde i 2015 2,8 mia. kr.

svarende til et fald på 0,7 % fra 2014 til 2015. Siden 2010 er de samlede indtægter faldet med 11,6 %.

Kommunale bevillinger har siden 2010 udgjort en stabil andel på knap 91 % af indtægterne, mens egenindtægter udgør de resterende ca. 9 %. Det samlede indtægtsfald er derfor først og fremmest et udtryk for faldende kommunale bevillinger.

Figur 22: Folkebibliotekernes økonomi 2010-2015. Indtægter og udgifter er sammenfaldende.

I 2015 steg bibliotekernes egenindtægter for første gang siden 2010. Stigningen udgjorde 17,7 mio. kr., svarende til 7,6 % i forhold til 2014. Sammenholdt med 2010 er der dog tale om et fald på 12,3 %. Af Biblioteksbarometeret fremgår det, at gebyrtaksterne er faldet i 66 % af bibliotekskommunerne. Der er således ikke grund til at tro, at bi-

bliotekernes stigende egenindtægter i 2015 skyldes øgede gebyrindtægter.

Det fremgår af tabelrækken i figur 22, at bibliotekernes samlede udgifter afspejler de samlede indtægter. Udviklingen for disse to poster er dermed ens, hvorfor udviklingen i samlede udgifter ikke belyses særskilt.

MATERIALEUDGIFTER

Folkebibliotekernes samlede udgifter til materialer (både fysiske og elektroniske) udgjorde i 2015 342,0 mio. kr., se figur 23. Der er tale om et fald på 3,7 % i forhold til 2014. Tendensen med stigende materialeudgifter siden 2012 er dermed vendt. Samlet set er der siden 2010 sket et fald i materialeudgifter på 15,0 %.

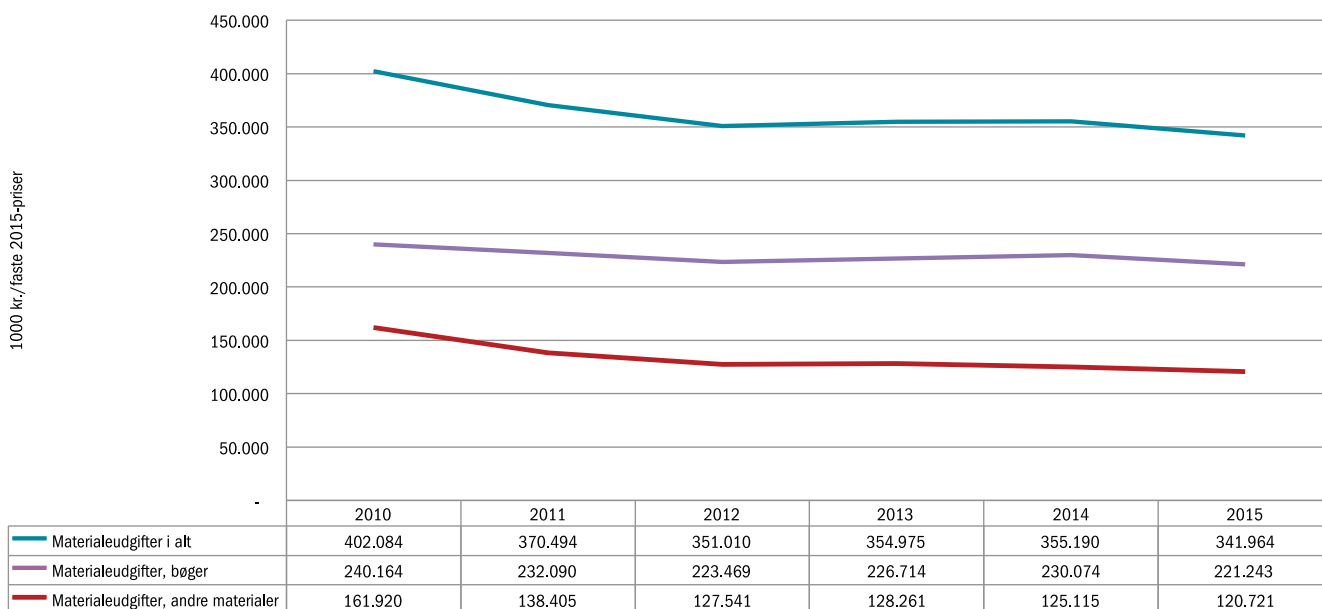
Sammenholder man materialeudgifter med bibliotekernes samlede udgifter, udgør materialeudgifter en stabil andel på godt 12 %. Bibliotekerne bruger altså en lige så stor andel af budgetterne på materialer i 2015, som de gjorde i 2010. Faldende materialeudgifter afspejler således, at bibliotekerne generelt har færre midler til rådighed. Det fremgår af figur 23, at materialeudgifter er underopdelt i udgifter til bøger (og serierpublicationer) som den ene kategori og andre materialer

som den anden kategori. Sidstnævnte vedrører alle øvrige materialeformater, bl.a. cd'er, lyd-bøger, elektroniske ressourcer mv.

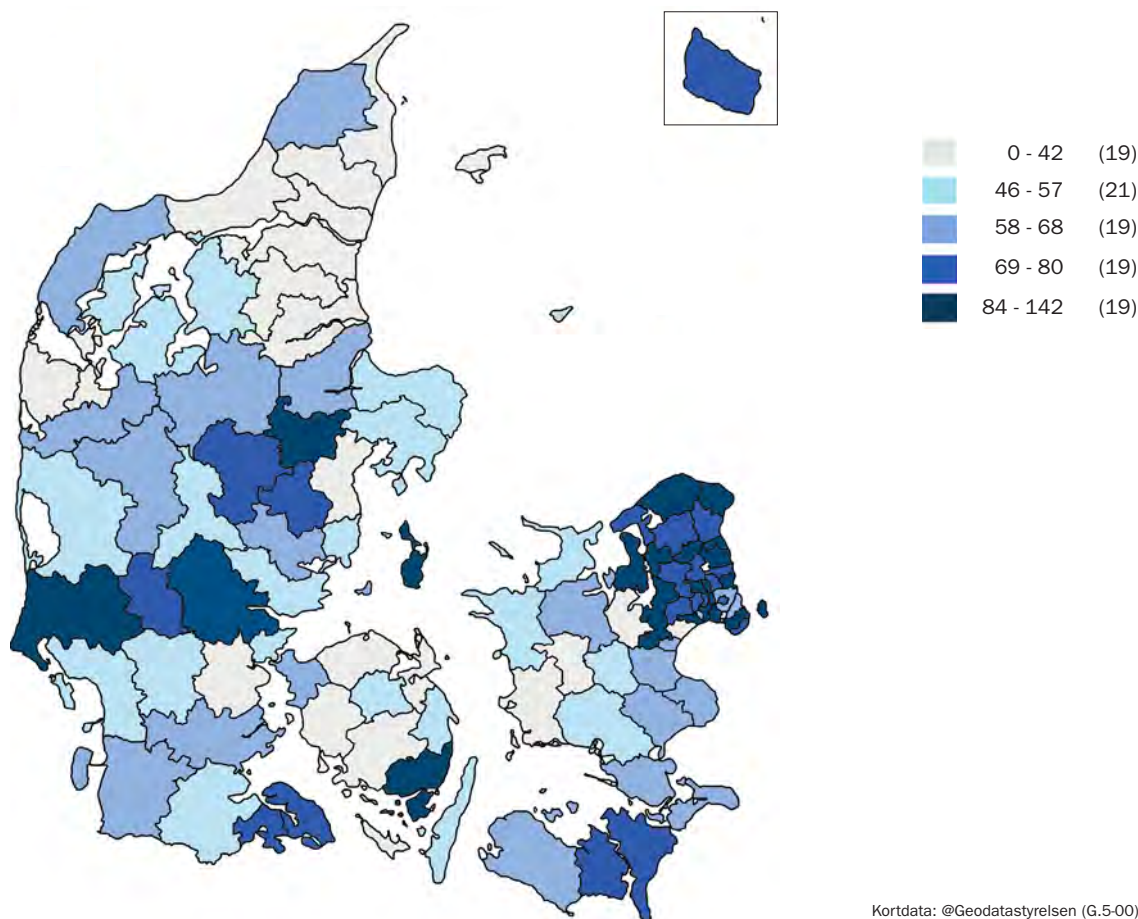
Ser man nærmere på fordelingen af udgifter til de to materialekategorier, udgjorde udgifter til henholdsvis bøger og andre materialer tilnærmelsesvis samme andel i 2014 og 2015. Bogudgifter udgjorde således knap 65 %, mens udgifter til andre materialer udgjorde godt 35 %. Til sammenligning er de tilsvarende tal for 2010 59,7 % og 40,3 %. En stigende andel af materialebudgettet er altså siden 2010 gået til fysiske bøger.

Ovenstående tal belyser materialeudgifter på landsplan. Forskelle blandt landets bibliotekskommuner fremgår af figur 24, der viser den enkelte bibliotekskommunes udgifter til materialer pr. 1000 indbyggere.

Figur 23: Folkebibliotekernes materialeudgifter 2010-2015

Figur 24: Landkort over materialeudgifter pr. 1000 indbyggere, opdelt i kvintiler

ELEKTRONISKE RESSOURCER

Udgifter til elektroniske ressourcer indgår i kategorien udgifter til andre materialer, som fremgår af figur 23. Danmarks Statistik opgør imidlertid ikke, hvor stor en andel af disse udgifter der er anvendt til elektroniske ressourcer. På baggrund af bibliotekskommunernes egne skøn i Biblioteksbarometeret kan man imidlertid få et forsigtigt bud på beløbsstørrelsen.

Af Biblioteksbarometeret fremgår det, at bibliotekerne gennemsnitligt bruger 20 % af materialeudgifterne på elektroniske ressourcer. Omregnet til kroner og øre svarer det til, at bibliotekerne samlet

set bruger 68,4 mio. kr. på elektroniske ressourcer. Ser man nærmere på de forskellige elektroniske ressourcer, skønner bibliotekerne, at den største andel af elektroniske materialeudgifter anvendes på netlydbøger (32 %). Derefter kommer e-bøger og elektroniske tidsskrifter med henholdsvis 27 % og 20 %. I den laveste ende udgør filmindkøb 16 %, mens musikindkøb med 5 % udgør den mindste andel af udgifterne til elektroniske ressourcer.

Det understreges, at udgiftstallene for elektroniske ressourcer må tages med forbehold, idet opgørelserne er baseret på skøn.

Gladsaxe Bibliotek. Foto: Bruno Hansen

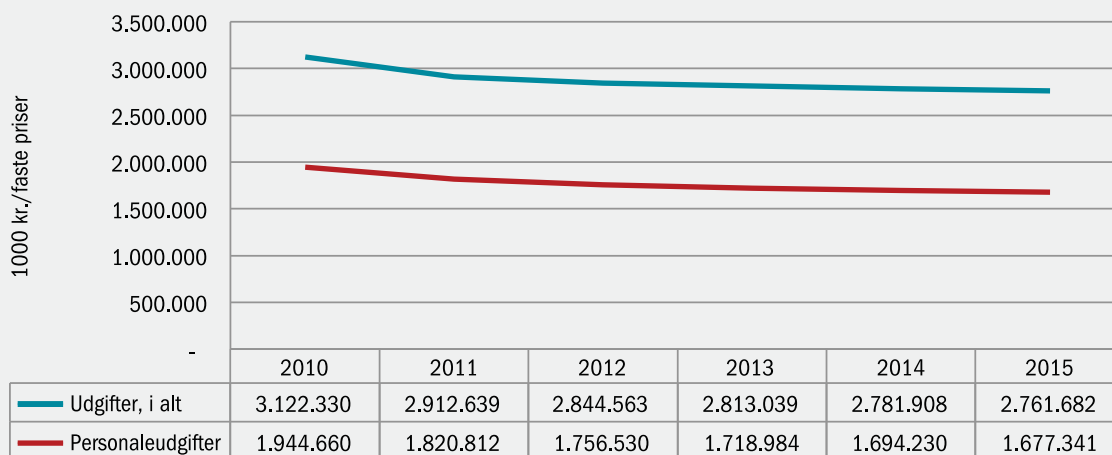
PERSONALEUDGIFTER

Figur 25 viser udviklingen i folkebibliotekernes lønudgifter fra 2010 til 2015. Lønudgifter udgjorde i 2015 1,7 mia. kr., svarende til et fald på 1,0 % i forhold til 2014. Siden 2010 er lønudgifterne faldet med 13,7 %.

Ser man på lønudgifter i forhold til bibliotekernes samlede udgifter, har andelen til løn været kon-

stant svagt faldende siden 2010. I 2010 udgjorde lønkroner således 62,3 % af bibliotekernes samlede udgifter, mens de udgjorde 60,7 % i 2015. Faldende udgifter til personaleområdet er påvirket af to faktorer: dels folkebibliotekernes faldende udgiftsniveau, dels at personaleudgifter siden 2010 udgør en stadig mindre andel af bibliotekernes samlede udgifter.

Figur 25: Folkebibliotekernes personaleudgifter 2010-2015

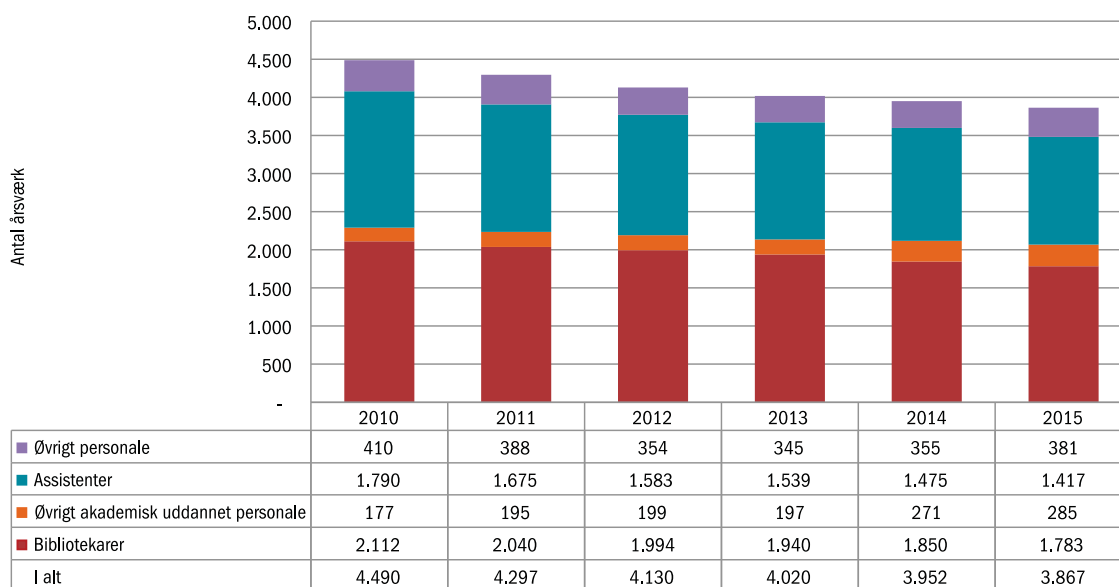
PERSONALESAMMENSÆTNING

I 2015 var der i alt 3.866 årsværk ansat på folkebibliotekerne. Det er et fald på 85 årsværk svarende til 2,2 % siden 2014.

Antallet af årsværk har dermed været konstant

faldende siden 2010 og er i alt faldet med 13,9 %. Som det fremgår af figur 26, er der imidlertid forskel i udviklingsmønstret for de enkelte personalegrupper.

Figur 26: Folkebibliotekernes personale 2010-2015

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB8

Bibliotekarer

Med 47,0 % udgjorde bibliotekarer i 2015 fortsat den største personalegruppe, og andelen af bibliotekarer er næsten uændret siden 2010. Her udgjorde bibliotekarer 46,1 %. I absolutte tal er personalegruppen imidlertid faldet med 329 siden 2010 – et fald der afspejler det samlede fald i årsværk på landets biblioteker.

Assistenter

I 2015 var assistenter fortsat den næststørste personalegruppe, men andelen af denne personalegruppe er faldet med 3,3 procentpoint siden 2010. Assistenter udgjorde i 2015 således 36,6 % af det samlede personale på landets folkebiblioteker, mens det tilsvarende tal for 2010 var 39,9 %. I absolutte tal udgør faldet 373.

Faldet afspejler bl.a. den teknologiske udvikling, som gør, at en række af assistentgruppens opgaver til en vis grad er blevet automatiseret.

Øvrigt akademisk personale

Kategorien øvrigt akademisk personale udgør kandidater fra Det Informationsvidenskabelige Akademi (IVA) på Københavns Universitet og kandidater fra andre lange videregående uddannelser, som bibliotekerne i stigende grad ansætter.

Andelen af øvrigt akademisk personale er steget med 3,5 procentpoint siden 2010, hvor gruppen udgjorde 3,9 % af personalet på landets folkebiblioteker. I 2015 var det tilsvarende tal 7,4 % svarende til 285 årsværk på landsplan. Øvrigt akademisk personale er således den personalegruppe, der andelsmæssigt er steget mest siden 2010.

Stigningen afspejler formentlig, at bibliotekerne i højere grad varetager andre opgaver end klassiske biblioteksopgaver, som udvider bibliotekernes kompetencebehov. Det kan f.eks. være projektorienteret arbejde samt udviklings- og undervisnings- og formidlingsopgaver, der følger med bibliotekernes ændrede rolle i samfundet.

Trods den markante stigning i andelen af øvrigt akademisk personale var det fortsat den mindste personalegruppe, efterfulgt af øvrigt personale.

Øvrigt personale

Øvrigt personale omfatter f.eks. betjente og rengøringspersonale. Som den eneste personalegruppe udviser andelen af øvrigt personale ikke en entydig udvikling i perioden 2010-2015. Personalegruppens andel er faldet fra 9,1 % i 2010 og frem til 2012, hvorefter den er steget igen. I 2015 udgjorde øvrigt personale 9,9 % af personalet på bibliotekerne. Der er tale om minimale udsving i perioden, og set over en 6-årig periode udgør øvrigt personale en forholdsvis stabil andel af det samlede personale på folkebibliotekerne.

Frivillige

Figur 27 viser udviklingen i den nye kategori af arbejdskraft på folkebibliotekerne, de frivillige. Oplysningerne er først indsamlet fra 2011 og er opdelt i to målinger. Den ene viser antallet af frivillige på bibliotekerne, altså personer og ikke årsværk. Den anden måling viser antallet af timer pr. uge, som de frivillige lægger på bibliotekerne.

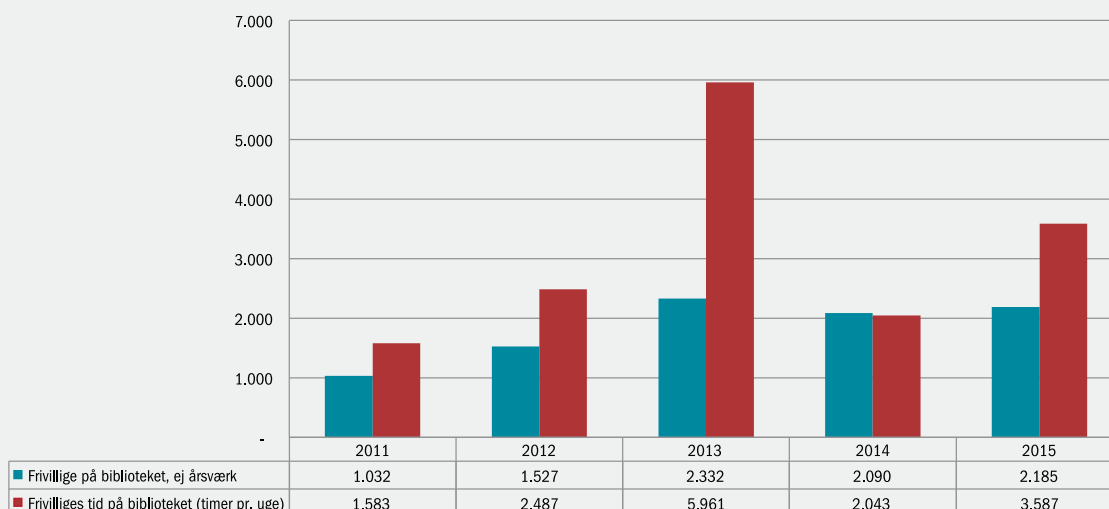
Antallet af frivillige er steget med 242 personer fra 2014 til 2015, svarende til 4,5 %. Siden 2011 er antallet af frivillige mere end fordoblet. Det antal timer pr. uge, som frivillige bidrager med, er desuden steget med 75,6 % i 2015 i forhold til 2014.

Gennemsnitligt brugte frivillige 1,6 timer om ugen i 2015, mens det tilsvarende tal for 2014 var 1,0 time. Den markante stigning i antal timer, som de frivillige brugte pr uge, afspejler således både, at der er flere frivillige i 2015, og at de frivillige gennemsnitligt bruger mere tid på bibliotekerne som frivillige.

Tal fra Biblioteksbarometeret bekræfter stigningen i antallet af frivillige på folkebibliotekerne. Således fremgår det af Biblioteksbarometeret, at 80 bibliotekskommuner anvendte frivillige på biblioteket i 2015. Det tilsvarende tal for 2014 var 74.

Stigningen i antallet af frivillige og det gennemsnitlige ugentlige timetal kan hænge sammen med den markante stigning i arrangementer på bibliotekerne, hvor frivillige blandt andet hjælper til, jf. kapitel 4.

Figur 27: Frivillige på folkebibliotekerne 2011-2015

*Biblioteket er et godt opholdsrum, hvor der er ro. Men det kan på samme tid også bruges til mange ting – her er mange begivenheder, og man lærer altid noget nyt!
Studerende, 37 år.*

■ FIND FLERE TAL OM BIBLIOTEKERNE

Danmarks Statistik og Biblioteksbarometeret for 2015 har mange flere oplysninger om bibliotekerne, som der ikke er plads til i denne publikation:

<http://www.statistikbanken.dk/18>
kortlink.dk/n4gp

■ LÆS MERE OM PROJEKTER MED TILSKUD FRA UDVIKLINGSPULJEN FOR FOLKEBIBLIOTEKER OG PÆDAGOGISKE LÆRINGSCENTRE

I Projektbanken på Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside ligger der beskrivelser og afsluttende rapporter fra de mange projekter, der har fået til-

skud fra Udviklingspuljen fra folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.
<http://projekter.kulturstyrelsen.dk/>

■ LÆS MERE OM SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS OPGAVER PÅ BIBLIOTEKSOMRÅDET

Slots- og Kulturstyrelsen søger at underbygge bibliotekernes opgave med at støtte oplysning, uddannelse og forskning. Fokus er bl.a. på læsning og læring og tiltag rettet mod børn, men også på tekniske værktøjer og infrastruktur, som kan støtte informationsforsyningen på bibliotekerne. Desuden prioriteres opgaven med at markedsføre bibliotekerne og etablere samarbejder med parter uden for bibliotekssektoren, som kan bidrage aktivt i forhold til biblioteksudviklingen.

Slots- og Kulturstyrelsen har ansvaret for en decentral struktur, hvor seks geografisk spredte biblioteker (centralbiblioteker) får statsligt tilskud til at varetage en række opgaver, der kommer alle folkebiblioteker til gode. Det drejer sig f.eks. om en forpligtelse til at have en særlig udbygget materialesamling, som alle biblioteker kan låne fra. Desuden skal centralbibliotekerne skabe grobund for kompetenceudvikling og samarbejde folkebibliotekerne imellem samt udbrede nationale indsatser. Se mere på kortlink.dk/n4kb

NOTER

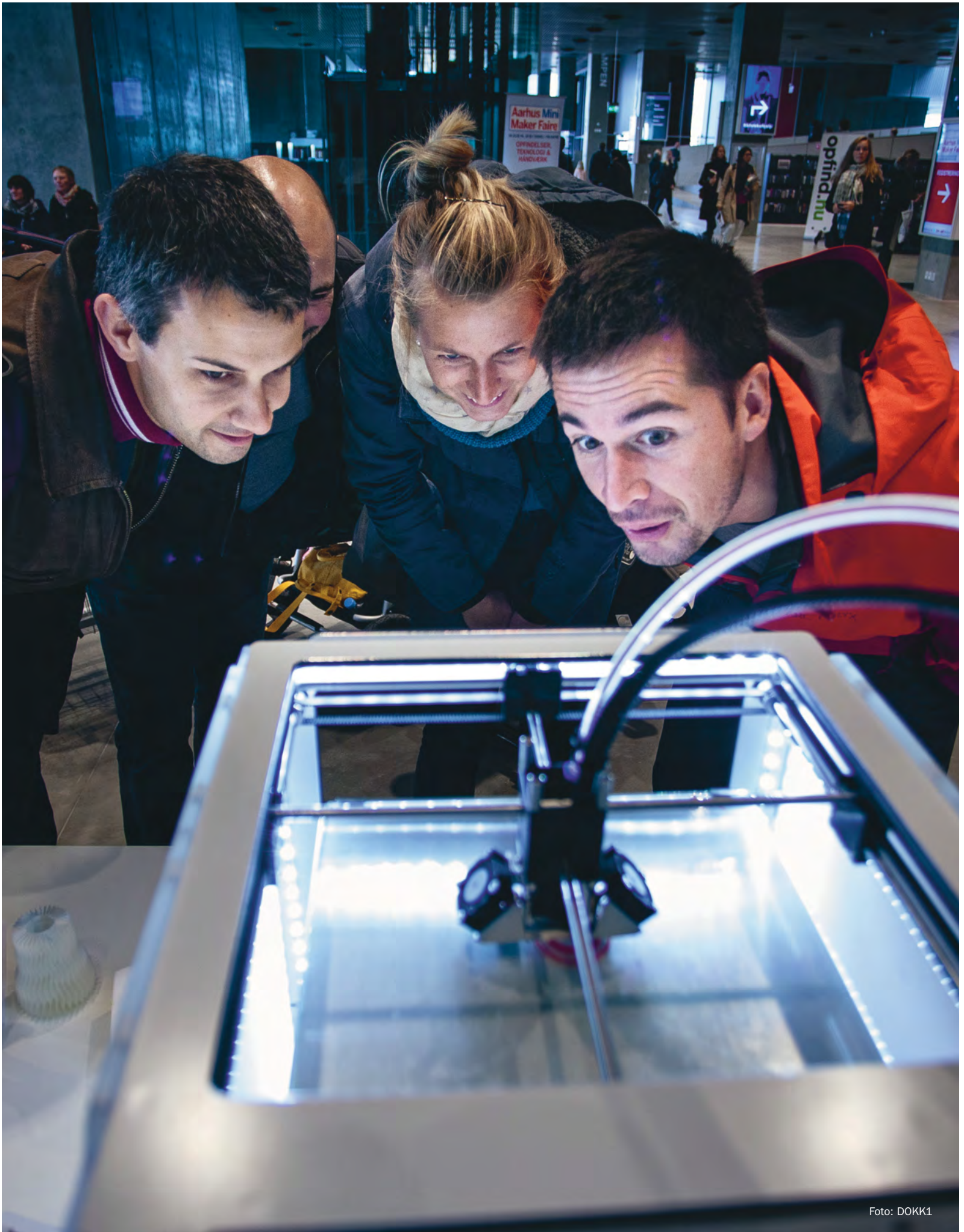
¹ Tilgængelige titler på eReolen omfatter både e-bøger og netlydbøger. Titeltallet for 2015 er opgjort som et gennemsnit af tilgængelige titler i hver enkelt måned.

² Makerspace er et begreb, der dækker over en ny form for kreative, innovative værksteder, der er under kraftig opblomstring. I makerspaces mødes folk med interesse for at skabe og innovere gennem teknologi, håndværk mv.

³ Brug af elektroniske ressourcer opgøres som antal download, bortset fra kategorien "databaser, øvrige", der opgøres i antal søgninger.

⁴ Opgørelse vedr. brug af netlydbøger er leveret af netlydbog.dk, idet brug af netlydbøger ikke opgøres særskilt i Danmarks Statistik.

⁵ Faste priser er udregnet med udgangspunkt i Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks.

FOLKEBIBLIOTEKER I TAL 2015

Redaktion: Ann Poulsen, Jane Nørgaard Øhle, Jeppe Bjerregaard Jessen, Preben Aagaard Nielsen og Mads Hagel Blaabjerg.

Citaterne i publikationen er fra en voxpop på Hovedbiblioteket i København en fredag eftermiddag i august 2016.

Publiceret af Slots- og Kulturstyrelsen september 2016
Publikationen kan hentes på <http://slks.dk/publikationer>

ISBN: 978-87-92681-56-0
Elektronisk ISBN: 978-87-92681-57-7

Grafisk produktion: Stæhr Grafisk
Tryk: C.S. Grafisk A/S

Bagside: Roskilde Bibliotek. Foto: Naja Bjørn Nielsen